

Svět literatury a knihoven

Krajská vědecká knihovna v Liberci
Liberecký autorský kruh

objevila se v Čechách po odpadnutí vod první suchá země i na temeni Ještěda.

míjí. *Odpust', kdo hvězdám nevěříš.*

usadají do stínu platanů a jejich urputná vzezření se stává věrným. Oh, moje Manon!

atí! *Byl pozdní večer – první máj, večerní máj – byl lásky čas.*

m světě.

Být básníkem, to není jenom tak.

heit ist die Rede.

na svůj krtinec uprostřed dětského hřiště a zvědavě se rozhlížel.

Svět kolem nás se mění, lidé se mění, svět se výrazně polarizuje, populace stárne... I knihovny se za posledních několik let pod vlivem tohoto vývoje razantně proměnily, rychleji než za mnoho desetiletí předtím. Jejich historická role, která spočívala v uchovávání a zpřístupňování knih, později i dalších médií, a podpoře vzdělávání, už nestačí. Existuje velká (a velmi lákavá) konkurence v podobě virtuálního světa a nejnovějších technologií. Fungování společnosti, a to včetně knihoven, ovlivňují sociální sítě, umělá inteligence, digitální identity, a to nejenom z hlediska procesů uvnitř, ale i směrem ven. Knihovny se v tomto světě musí umět orientovat, umět čelit výzvěm a konkurenci, nabídnout to, co lidé očekávají, být dostatečně technologicky vybavené a mít specialisty, kteří s tímto vývojem dokážou držet krok.

Troufám si tvrdit, že liberecká krajská knihovna je přesně takovou knihovnou. Stačí nahlédnout do tohoto čísla Světliku. Z textu je patrné, že nabídka knihovny se neomezuje pouze na půjčování knih, ale její záběr je mnohem širší – knihovna je pro všechny, svými aktivitami podporuje demokratické hodnoty, je kreativní, nabízí různé typy médií, inspiruje se v nejmodernějších evropských knihovnách, vzdělává, je spojená s regionálními projekty, prezentuje se inovativními způsoby...

A k tomu má něco, co možná ostatní instituce nemají – má obrovský potenciál být „kotvou ve vlnách“ současného hektického světa. Nabízí prostor pro „off-line existenci“, kde se můžete odpojit od virtuálního světa a „jen tak být“. Je místem, které nabízí prostor pro setkání a diskuzi lidí se stejnými zájmy, nebo naopak propojení lidí, kteří se mohou navzájem učit a obohacovat. Je to místo, které je pro každého a úplně každý může vstoupit. Vstupte a buďte u toho s námi.

Milí návštěvníci a příznivci knihovny, přeji Vám příjemné čtení.

Dana Petřidesová
ředitelka Krajské vědecké knihovny v Liberci

Obsah

KVK

Krajská vědecká knihovna v Liberci

SVĚT literatury a knihoven 2

Z knihovny 2

Krátce z knihovny 2

Kreativní knihovna – více a lépe!

Vylepšujeme pravidla fungování

Kreativní knihovny 5

Knihovny, jak je neznáte:

inspirace z Finska 6

Nová připomínka původní liberecké

synagogy 8

Demokracie nejsou jen volby 9

Ohlédnutí za Krystalovým trhem 11

Dobrovolníci vymalovali naši pobočku... 12

Akce knihovny 13

Dobry večer, jsme z Ukrajiny 13

V září pyropů aneb Nebojte se

s námi do Českého ráje 15

Perličky z příběhů Liberecka

aneb Putování za knížkami a jejich

autory v Libereckém kraji 16

Nepropásněte zajímavé podzimní

pořady a kurzy 17

Z regionu 18

Jak se mění role knihovníka a proč je

vzdělávání důležitější než kdy dřív 18

Kam dosvítí Světlik. Jak dělají

knihovnu v Kamenickém Šenově? 20

LAK

Liberecký autorský kruh

SVĚT dialogu 24

Zachytit svět, který mizí.

Rozhovor se Štěpánem Kučerou

o jeho románu Blaschka 24

SVĚTonázory 28

Když nikdo nemá motiv, ale podezřelí

jsou všichni 28

Závan snu vychrstl jiskry do noci 29

Jablonečtí SVĚTáci 30

Josef Meissner – učitel, kronikář

a badatel Jizerských hor 30

SVĚT krásné literatury 32

Jan Jurek: Anorektik 32

Petr Havel: Dýka Ještědu nelze

vytáhnout jak Excalibur 34

Josef Straka: Cesty někde podél.

Podvečerní čas v Trojzemí 36

oSVĚTa 38

Před dvaceti lety odešel Ludvík Středa,

laskavý a jemný člověk i skvělý básník 38

SVĚTlonoši 41

Vojtěška Hrázová, Felix Geisler 41

tvary SVĚTla 44

Matematicky výtvarný Roman Karpaš 44

Redakční rada:

Marek Sekyra, Dana Petrydesová, Marcela Freimuthová, Kateřina Šidlořová (KVK)

Štěpán Kučera, Julius Benko, Martin Trdla, Miroslav Stuchlý (LAK)

korektury: Eva Štastná, Marek Sekyra / grafická úprava: Libor Schiffner

Vydává Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK) spolu s Libereckým autorským kruhem (LAK) jako účelový tisk.

Tiskárna IRBIS, www.vytiskneme.cz

Evid. č. MK ČR 14407 ISSN 1214 - 2751

Z knihovny

Krátce z knihovny

**Knihovna bez bariér:
Spouštíme Tichou linku pro
neslyšící a nedoslýchavé**

Vyřídít si průkazku, zeptat se na konkrétní knihu nebo vyřešit rezervaci je odteď pro všechny ještě snazší. Naše knihovna udělala další významný krok k plné přístupnosti a oficiálně se zapojila do služby Tichá linka, která odstraňuje komunikační bariéry při osobní návštěvě. Služba nabízí rychlé a diskrétní řešení pro neslyšící, nedoslýchavé či ohluchlé návštěvníky přímo u výpůjčních pultů i na informační

 Tichá linka

službě. Během pár vteřin vás spojíme s online tlumočníkem do českého znakového jazyka nebo s přepisovatelem mluveného slova. Stačí fotoaparátem vašeho telefonu či tabletu naskenovat QR kód umístěný na stanovišti. Nemáte u sebe vlastní zařízení? Nevadí. Na informační službě vám rádi zapůjčíme náš služební tablet určený přímo pro tuto službu. Návody a plakátky s QR kódy už najdete ve všech odděleních knihovny a kompletní informace jsme pro vás připravili také na našem webu. Přijďte si novinku vyzkoušet – těšíme se na vás!

**Dětský svět knížek přímo
do kapsy: Objevil se u nás KUBO**

Premýšlíte, jak dětem nabídnout na telefonu či tabletu smysluplnou a bezpečnou zábavu? Naše knihovna přichází s novinkou, která spojuje moderní technologie s láskou ke čtení. Doplnujeme naši nabídku e-knih o dětskou digitální knihovnu KUBO. Tato aplikace promění vaše zařízení v přehlednou vizuální knihovničku, navrženou

na míru malým i větším čtenářům ve věku od 2 do 14 let. Pestrá knihovna bez hranic od ilustrovaných leporůl pro nejmenší přes klasické pohádky až po napínavé příběhy a naučné encyklopedie pro školáky. Kromě češtiny zde děti najdou i knížky v dalších jazycích, což se skvěle hodí například pro hravou výuku. Příběhy máte po ruce na cestách, u doktora v čekárně nebo večer v posteli, aniž byste s sebou museli nosit těžký batoh. Přístup je pro všechny naše registrované čtenáře zdarma. Ať už máte u nás účet

vy jako rodič, nebo samotné dítě, stačí si stáhnout aplikaci KUBO a přihlásit se pomocí údajů z vaší čtenářské průkazky. Pusťte se s dětmi do společného objevování nových příběhů ještě dnes! Přesný postup přihlášení najdete na našich webových stránkách.

Letní práce

Jakmile se léto přehoupne do podzimu, přichází čas ohlédnout se za prázdninovými měsíci. Možná jste si v červenci a srpnu všimli naší omezené otevírací doby. Zatímco část týmu čerpala zaslouženou dovolenou, v útrokách knihovny i na našich pobočkách to žilo nevídaným ruchem. Prázdniny jsou totiž jediným obdobím v roce, kdy můžeme pustit do akce těžkou techniku i štetce a pustit se do prací, které za běžného provozu zkrátka nejdou. Co všechno se u nás během červencové uzavírky odehrálo? Dřevěné schodiště a podlahy v některých půjčovnách a na galeriích prošly kompletním zbrusněním, renovací a voskováním. Koberce a čalouněná křesla jsme nechali hloubkově vyčistit a vyprat, takže se vám v nich bude opět sedět jako v bavlnce. Nablýskali jsme skleněnou fasádu budovy, okna, regály i výstavní stojany. Vedle budovy a technického servisu jsme se věnovali i tomu nejcennějšímu – knižnímu fondu. Díky pečlivé revizi v půjčovnách pro vás máme regály plné přehledně seřazených a udržovaných knížek. Dveře knihovny se opět otevřely naplno a budova vás přivítala v plné kráse, čistotě a pohodlí.

Přijďte si k nám nasát podzimní atmosféru a vybrat si skvělé čtení pro sychravé večery – těšíme se na vás!

Pročtené léto

Během letních prázdnin měly děti možnost objevovat nejrůznější „knižní příchutě“ a zkoušely najít ty, které jim zachutnaly nejvíce. Součástí projektu byla také speciální brožura plná tipů na zajímavé knihy a prázdninové aktivity, kterou si děti mohly v knihovně vyzvednout. Do tohoto projektu se zapojilo cca 30 dětí.

Letní ateliér

Dne 3. 8. 2026 proběhl Letní výtvarný ateliér pro děti od 3 do 6 let.

Děti si vyzkoušely, jak se tvoří mozaika a každé z korálků, luštění a dalších materiálů vytvořilo krásné zvířátko. Programu se zúčastnilo 20 malých mozaikářů. Pro děti od 7 do 14 let proběhl Letní výtvarný ateliér 5. 8. 2026. Děti se seznámily s tím, jak historicky probíhal celý proces tvorby uměleckého díla od drcení pigmentu přes podmalbu až k finální malbě. 19 malířských učňů poté předvedlo svůj výtvarný talent a namalovali obrazy hodné královské sbírky umění.

Letní výzva Troll it!

Celé léto probíhala v knihovně letní výzva Troll it! Účastníci měli na-

příklad za úkol vyfotit se s ručníkem v 1. patře, pochválit něco pracovníkům na informacích nebo poprosit knihovníka o nakreslení obrázku. Bonusovým úkolem bylo vymyslet vtip. Na akci Rozloučení s létem byli pak vylosováni tři výtvarci!

Vtipy:

Přide pán do knihovny a ptá se: Máte knihu o salátu?

Knihovník odpoví: Nemáme. Půjčil si ji kozel a už ji nevrátil.

Ťuk ťuk „Otevřete!“

„Já nemůžu! Kakám a čtu si!“

„My víme, jste v knihovně.“

Marcela Freimuthová

Kreativní knihovna – více a lépe!

Vylepšujeme pravidla fungování Kreativní knihovny

Liberecká knihovna vylepšuje pravidla fungování své nové a velmi populární Kreativní knihovny. Naším cílem je, aby tu všechny skupiny návštěvníků mohly nerušeně pracovat a všichni se tu cítili dobře a aby prostor i nadále plnil své poslání. Přečtěte si, co je u nás nového!

V liberecké krajské knihovně se v lednu 2026 podařilo slavnostně otevřít zbrusu nové oddělení s názvem Kreativní knihovna. Jejím posláním je nabídnout tvořivě edukativní prostor k vyzkoušení nových technologií, ale také umožnit setkávání mladých v tzv. chill zóně. Kromě hudebních nástrojů k vyzkoušení i zapůjčení domů zde najdete virtuální realitu, 3D tiskárny, roboty, šicí stroje

a další technologie. Cílem bylo vytvořit místo, které inspiruje – ať už chcete poslouchat či komponovat hudbu, pracovat se zvukovými nahrávkami, programovat

roboty, tvořit rukama, zahrát si nějakou hru nebo se jen tak potkat s přáteli.

Podstatné je, že toto oddělení slouží samostatné odpovědné práci s novými zařízeními a technologiemi a k četbě a setkávání mladých. Je tedy stále knihovnou a edukativním prostorem k osvojování a rozvoji nových dovedností při práci s novými zařízeními. Kreativní knihovna je společně sdílený prostor pro různorodou škálu činností. Proto aby tu bylo všem návštěvníkům příjemně a abychom mohli zajistit kvalitní služby a spolehlivě fungující vybavení, nastavujeme od září nová pravidla, která vycházejí z Vašich podnětů a našich dosavadních zkušeností.

Jaké důležité změny nás tedy od září čekají:

- > Oddělení nabízí své služby návštěvníkům od 10 let.
- > Při návštěvě dětí od 6 do 9 let je nutný doprovod a asistence dospělé osoby.
- > Nejmenším dětem do 5 let slouží Knihovna pro děti a mládež ve 3. patře, kde jsme pro ně připravili prostornější relaxační koutek pro čtení, odpočinek i volnočasové aktivity, který budeme ještě dále zvelebovat. Nově mohou nejmenší děti ve 3. patře najít i společenské hry nebo audioknihy.

Pracovníci Kreativní knihovny také od září nabízejí nové programy pro mateřské a základní školy, které se věnují primárně rozvoji kompetencí v oblasti hudby a umění, zajímavá bude určitě zážitková lekce zaměřená na well-being. Zároveň průběžně pracujeme na zkvalitňování stále nabídky, čerstvou novinkou je možnost nahrávání videí před zeleným plátnem (tzv. green screen).

V novém oddělení dostaly také více prostoru společenské hry, zároveň knihovna pracuje na rozšíření prostoru pro herní setkání. Kreativní knihovna může být také velmi atraktivní pro amatérská hudební či slam poetry vystoupení a debatní koutky. Stálou nabídku příležitostně doplňují jednorázové kreativní aktivity. Jedná se např. o skládání puzzle, společné literární tvoření, psaní na klasickém psa-

cím stroji, kreslení na pentabletu, tvorba blackout poetry a mnoho dalších.

Kreativní knihovna je tu pro Vás i díky Vám. Je to místo pro tvoření, inspiraci i odpočinek, o které společně pečujeme. Děkujeme proto všem našim návštěvníkům, že svým ohleduplným přístupem k ostatním i sdílenému vybavení pomáhají vytvářet příjemné prostředí pro všechny a svými podněty společně s námi nabídku oddělení zkvalitňují.

Milí návštěvníci, těšíme se na Vás ve 4. patře hlavní budovy liberecké knihovny.

Všechny informace o nabídce Kreativní knihovny a nových pravidlech jejího využívání naleznete na webových stránkách knihovny na adrese www.kvkli.cz.

Kateřina Šidlořová
Dana Petřýdesová

Knihovny, jak je neznáte: inspirace z Finska

Naše touha po vzdělávání a čerpání inspirace pro zlepšení naší práce neutichá. Proto se další skupina tří dobrodružek z knihovny v čele s paní ředitelkou vydala na zahraniční výjezd Erasmus+, tentokrát do finské metropole Helsinky. Děkujeme finským kolegům a programu Erasmus+ za inspirativní zkušenost.

Velkolepá Oodi

První zastávkou cesty byla ústřední knihovna Oodi. Ta oslní nejen svou impozantní architekturou, ale také především funkčním a nápaditým interiérem. Nabídka služeb pro návštěvníky je mimořádná – mají k dispozici otevřené společné prostory, desítky menších i větších studoven, stovky míst ke studiu i odpočinku nebo několik specializovaných

studií (nahrávacích, podcastových nebo akustických). Rozsáhlý makerspace vybavený nejrůznější technikou i dílnami.

Každopádně to, že bude Oodi užasná, jsme věděly. V roce 2019 získala cenu IFLA pro nejlepší světovou knihovnu roku. Co nám ale naprosto vyrazilo dech, byla rozmanitost poboček knihoven v metropolitní oblasti Helsinky.

Pobočky jako zrcadlo městských částí

Když v Helsinkách vznikají nové pobočky nebo se modernizují ty stávající, jsou na míru navrženy právě pro ty městské části, ve kterých se nacházejí. Vše je tak plánované nejen s místními komunitami v mysli, ale přímo s jejich požadavky vyslyšenými.

Pobočku Kalasatama najdete v obchodním centru přímo u metra. Přístup do ní mají všichni, ale její prostory, knižní

fond a nabídka akcí byly navrženy specificky pro děti a mládež.

V budově knihovny Pasila se stylovým interiérem z 80. let jsme nahlédli do zákulisí tzv. floating (plujícího) systému, jehož srdcem je obrovská třídící

linka rozesílající knihy nejen do jednotlivých poboček v Helsinkách, ale také do

sousedních měst a skladů. Pyšní se také dvěma knihovními autobusy, které vysílají na výpravy přímo ke školám.

Z knihovny Lippulaiva byste nechtěli odejít. Jedinečná zákoutí v ní můžete objevovat celý den. Ať je to kuchyň pro volné využití, prostory pro mládež se stolním tenisem, kulečnickem a videohrami, studovna jako vystřižená z Harryho Pottera, půjčovna inspirovaná rybářskými domky nebo prostorná tvořivá dílna.

No a v knihovně Sello jsme se cítili téměř jako doma. Její prosklená budova totiž není vůbec nepodobná té naší Liberecké. Ukázala nám tak možnosti, jak můžeme s našimi prostory pracovat jinak, než doposud, provzdušnit je a ozvláštnit nabídku služeb.

Knihovna pro lidi

Celý koncept helsinských knihoven stojí na aktivním zapojení návštěvníků. Ti zde mohou pořádát vlastní aktivity, sdílet své zkušenosti, předávat znalosti a společně tvořit. Dávají veřejnosti jasné najevo: „Je to vaše knihovna, váš prostor – využívejte ho a sdílejte.“ A lidé tuto myšlenku skutečně přijali. V odpoledních hodinách jsou knihovny plné života.

Sabina Jünová

Nová připomínka původní liberecké synagogy

Jako poslední tečku za letošními oslavami výročí 25 let Stavby smíření se nám podařilo renovovat informační totemy před vchodem do knihovny.

Původní panely jsme očistili a texty revidovali, doplnili a nově nanесли na kovo-

vé desky. Podstatné je, že jsme k původní sestavě témat (plán města, Stavba smíře-

ní, její historie a architektura) přidali zcela nový panel, věnovaný původní liberecké synagoze, postavené v letech 1887–1889 a vypálené nacisty 10. 11. 1938, která stávala právě na pozemku dnešní knihovny. Tento panel je připomínkou jednoho z významných tragických milníků historie našeho města, který se o mnoho let později stal základem pro Stavbu smíření jako symbol vyrovnání a odškodnění mezi národy a menšinami.

Kateřina Šidlořová

Demokracie nejsou jen volby

Krajská vědecká knihovna v Liberci uspěla v dotační výzvě a společně s neziskovou organizací Agora Central Europe, o. p. s., zahájila nový projekt Demokracie nejsou jen volby. V letech 2026–2028 přinese projekt do knihovny pestrrou škálu debat, workshopů a vzdělávacích akcí zaměřených na rozvoj občanské společnosti a kritického myšlení.

Nedílnou součástí projektu je také cyklus vzdělávacích seminářů mediální gramotnosti určený našim seniorům. V květnu a červnu proběhla „ochutnávková setkání“, která účastníkům přiblížila obsah a zaměření celého cyklu.

Povídali jsme si o médiích – jak fungují, jaká sledujeme, nakolik jim důvěřujeme

a co nám v dnešním informačním světě chybí, nebo naopak přebývá. Zajímalo nás také, s jakými tématy by se účastníci rádi setkávali od podzimu. Setkání nám přitom ukázala, že rozhodně nezačínáme od nuly. Překvapila nás zvědavost účastníků, jejich přehled i hloubka znalostí a především velký zájem o to, jak se

v dnešním světě informací lépe orientovat. I díky jejich podnětům jsme sestavili obsahový plán podzimního cyklu. Těšit se můžete na témata, jako jsou reklama, politická propaganda, hoaxy a fake news nebo nástroje pro ověřování pravdivosti informací. Velkým tématem bude samozřejmě také umělá inteligence.

Obrovský zájem o problematiku mediální gramotnosti nás přiměl k přidání dalších termínů. Podzimní cyklus se velmi rychle plní a stejné workshopy nabídneme také seniorům v Jablonci nad Nisou a Turnově. Věříme, že si z nich účastníci odnesou nejen nové informace, ale také praktické dovednosti, které využijí v každodenním životě.

Jedním z hlavních milníků byla akce Živá knihovna, která proběhla 19. 6. 2026 na galerii ve 2. patře. Účastníci si místo papírových svazků „půjčovali“ reálné lidi.

Měli tak možnost setkat se se silnými životními osudy a ptát se na témata, o kterých se běžně nemluví, přímo těch, kteří je sami zažili. V otázkách nebylo tabu, „živá kniha“ na ně však nemusela odpovídat.

Účastníci si po krátkém úvodu vybírali z nabídky 6 „živých knih“. Setkat se mohli se syndromem vyhoření, přístěhovačem, profesionálním hráčem her, těžkou nemocí nebo domácím násilím. Rozhovory probíhaly ve skupinkách po maximálně 5 lidech. Aby byla zajištěna diskrétnost rozhovorů, do prostoru Živé knihovny měli přístup pouze její účastníci.

V průběhu září 2026 začíná také realizace hry na téma fake news na bázi únikové hry. Její realizace by měla zabrat půl roku a možnost zahrát si ji sami nebo ve skupině, byste mohli mít již příští rok. Na hře se budou podílet knihovníci nejen z liberecké knihovny a bude tak možné si hru zahrát nejen v Liberci, ale i v knihovnách v regionu.

Akce, které nás v rámci projektu čekají:

> *Kdo je tady doma?*

Veřejná diskuse metodou fishbowl
8. 10. 2026 / 17.00 h

> *Svět za displejem: Jak fungují média, sítě a AI*

• 22. 10. 2026 / 10.00–12.00 h

Reklama, manipulace a politická propaganda

• 19. 11. 2026 / 10.00–12.00 h

Falešné zprávy, hoaxy a dezinformace – kdo a proč

• 17. 12. 2026 / 10.00–12.00 h

Jak si ověřit, čemu věřit – praktické nástroje

Dana Petrádesová

Johanka Mewaldová, Eva Šťastná

Spolufinancováno
Evropskou unií

Ministerstvo
školy, mládeže
a tělovýchovy

AGORA
CENTRAL EUROPE

Ohlédnutí za Křišťálovým trhem

Festival Crystal Valley Week opět po roce zavítal do liberecké krajské knihovny – ve dnech 28. – 29. 8. 2026 zde probíhal Křišťálový trh.

Návštěvníci se mohli potěšit jedinečnými produkty severočeských mistrů skla a vybrat si i zakoupit, zároveň mohli vybírat z široké nabídky doprovodných programů: řemeslné workshopy, ukázky výroby, umělecká performance v podání UM Kolektiv a Filipa Jakše, pohádky pro děti v podání Divadla Harmonika, tanečnírna pro veřejnost od Bailame Caribic ad. A když už trh probíhal v knihovně,

nemohla chybět ani literární akce. Zná-
mý regionální spisovatel Štěpán Kučera
představil román o Leopoldu a Rudol-
fu Blaschkových. Knihovna po dva dny

zářila krásou a elegancí, inspirující atmo-
sféra přilákala téměř 3 500 návštěvníků.
Těšíme se opět za rok!

Dana Petrýdesová

Dobrovolníci vymalovali naši pobočku

Nadšenci z dobrovolnického centra ADRA Liberec nám během léta vymalo-
vali naši pobočku v Ruprechticích. S Adrou máme již dlouhá léta skvělé zkuše-
nosti a fungující partnerství, avšak tentokrát se opravdu překonali.

Citujeme: „Práci jsme si rozdělili na
3 části: škrábání + první nátěr, druhý nátěr
a opravy, finální dodělávky a úklid. Ruku
k dílu přiložili i členové našeho týmu
z kanceláře DC ADRA Liberec. Musí-
me nejvíce pochválit a poděkovat 6 do-
brovolníkům a dobrovolnicím z krajského
úřadu, kteří odvedli dobré dvě třetiny
té nejtěžší práce: škrábání a první ná-
těr. Stará omítka dost vzdorovala a byla
to skutečně dřina. O to lépe se pak pra-
covalo dobrovolníci UCT Fluid Delive-
ry Solutions a nám z Adry na konečné
podobě nové omítky...“ Mnohokrát dě-
kujeme všem dobrovolníkům i kolegům
z Adry Liberec, a to i jménem našich čte-
nářů a návštěvníků.

Kateřina Šidlofová

Akce knihovny

Dobrý večer, jsme z Ukrajiny

Letošní 14. ročník Literatour s podtitulem Dobrý večer, jsme z Ukrajiny jsem si mohla vychutnat celou od A do ZET, a byla jsem tomu moc ráda. Nemám politické ambice, ale jsou témata, kterým se nedá vyhnout, a jedním z nich je pro mě válka na Ukrajině. Kolik známých mi před lety tuto zemi vychvalovalo jako úžasnou destinaci pro návštěvu a cestování, resp. pěší putování. Než jsem se rozhoupala, země se ocitla ve válce. Tak snad se ještě dočkám.

Nicméně, když už i z knih na mě Ukrajina párkrát vystrčila růžky, rozhodla jsem se ji použít jako leitmotiv pro letošní literární procházku. A našla jsem nejen palčivé reportáže, ale i vtipné nebo s nadhledem pojaté romány, které jsem s radostí použila. Obava o účast, kdy často slyším, že „společnost je válkou přesycená“, se ukázala jako zbytečná. Publikum tvořilo přibližně 40 posluchačů, což bylo pro vybrané prostory úplně „akorát“. K hojně účasti nepřispělo ani deštivé počasí, ale i tady nám nakonec bylo přáno a deštříky jsme nesli téměř zbytečně.

Každopádně se k tématu hodilo využít oba vojenské areály, které máme v těším dosahu od centra města a kde jsem se setkala s velmi vstřícným přístupem

ze strany kpt. Pavla Tichého, který nám zprostředkoval vstup a zajistil, že skupina mohla bez formalit nahlédnout za zdi obou strážných objektů.

Procházku jsme začali v horních kasárnách a jako předčítač tu byl Jakub Kašiš. Z malé tribuny na shromaždišti četl

z knihy Valerije Markuse Stopy na cestě. Ukázka líčila zastaralý způsob výcviku, jakým narychlo procházejí adepti do ukrajinské armády. Podtrženo a shrnuto: kdo vydrží tamější základní vojenský výcvik, dá se nazvat hrdinou, aniž by zatím vstoupil na opravdové bojiště. Byla jsem velmi mile překvapena, že v publiku bylo i několik rodilých Ukrajinek a dokonce jedna dáma ukrajinské národnosti vážila cestu až z Turnova. Ta mi svěřila, že na Markusových zápiscích vyrostla a moc se těšila i na další zastavení v Mateřské škole U Bertíka. S ohledem na možné přehánky jsme tu namísto sezení v travnaté zahradě rádi využili vnitřních

prostor dobové vily, kde školka sídlí, a vyslechli v perfektním přednesu herečky z Naivního divadla Veroniky Khomové ukrajinskou pohádku Kozákovo štěstí. Nechyběli v ní ani čerti ani chaloupka na kuří nožce, krásná princezna a šťastný konec. Jak ráda jsem slyšela, že se i tento výběr setkal s pozitivním přijetím a to nejen mezi rodilými Ukrajinkami.

V dolních kasárnách jsme navštívili prostory armádního klubu. Zde četl Jan Jedlinský reportáž přímo z bojové operace od slovenského autora Tomáše Forró z nedávno vydané knihy Zpěv si-

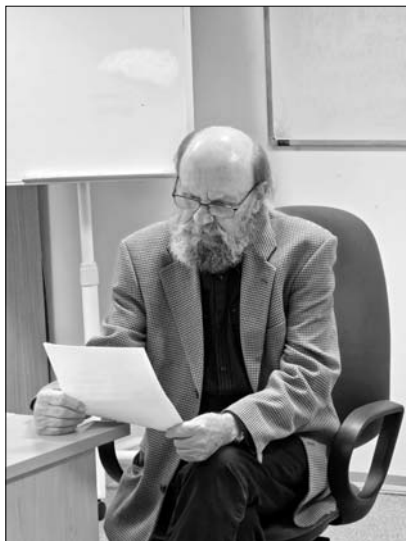
rén. Reportáž působila jako studená sprcha – ne tak daleko od našich domovů jsou lidské bytosti používány jako válečný spotřební materiál... těžko uvěřitelné a těžko se ubránit mrazivému pocitu.

Dalším zastavením se stalo Technické muzeum. Prošli jsme okolo vystavených vojenských vozidel a v přednáškovém sále vyslechli v podání Veroniky Korytářové příběh od ukrajinské autorky Tamary Dudy z knihy Dcerka – o mladé

ženě dobrovolnici, která doslova přežila svou smrt a jako ze záhrobí se vynořila právě v době příprav na vlastní pohřeb.

Posledním čtecím místem se stala jazyková učebna v Centru pro integraci

cizinců pro Liberecký kraj. Herecký bard Václav Helšus tu četl ukázkou z knihy Andreje Kurkova *Šedé včely* o radostech i strastech civilního života, do nějž chtě nechtě válka zasahuje. Protagonista Sergejič se vydá na cestu ukrajinskou zemí se svými včelstvy, aby je ochránil a zajistil jim bezpečný a volný pracovní prostor. Od vedoucí centra paní Žanety Kaprasové jsme se dozvěděli i o poslání hostitelské instituce, což byla patřičná tečka za letošní procházkou.

Myslím, že jsme si rozšířili obzory, co se ukrajinské literatury týče a prožili příjemný podvečer s herci z libereckých divadel. Tak se budeme těšit zase za rok!

Martina Sanettníková

V září pyropů aneb Nebojte se s námi do Českého ráje

Také letos se v rámci veletrhu Crystal Valley Week uskutečnila sklářská literární vycházka, tentokrát v pátek 28. srpna do Českého ráje.

Více než 50 účastníků se autobusem zajištěným Crystal Valley přesunulo do Rovenska pod Troskami, kde je na náměstí čekalo první zastavení a povídání nejen o autorech z tohoto půvabného městečka, ale také z nedaleké Libuně. Cestou k významné památce, kostelu a zvonici s obrácenými zvony, mohli zhlédnout pomník Svatopluka Čecha, který Rovensko navštívil. U kostela se poté dozvěděli informace o autorech z Jičínska a těch, kteří psali nejen o městě, ale např. i o nedalekých Prachovských skalách. Trasa dále vedla přes malebné Borecké skály, kde na vyhlídce S. Čecha bylo zastavení věnované autorům z Maloskalska, mj. zřejmě nej-

významnější autorce Jarmile Glazarové. Další cesta zavedla poutníky k Rokytnickému rybníku. Do nedaleké vísky Rokytnice umístil S. Čech svou prózu *V září*

pyropů. Zde si účastníci vyslechli povídání o autorech ze Sobotecka a o těch, kteří se ve svém díle věnovali Troskám. Poslední zastavení v Borku pod Troskami jim pak poskytlo informace o autorech z Turnovska a Hruboskalska. Součástí vycházky

byla také návštěva sklárny Urban Glass v Loukovci, v Turnově poté Muzea Českého ráje, Galerie Granát a Uličky řemesel.

Františka Dudková Párysová
Marek Sekyra

Perličky z příběhů Liberecka aneb Putování za knížkami a jejich autory v Libereckém kraji

Desetidílný seriál pracovníků liberecké knihovny Františky Dudkové Párysové a Marka Sekyry, napsaný přímo pro Český rozhlas Liberec, se vysílal od 24. května do 26. července tohoto roku v rámci pořadu Kultura pod Ještědem.

Nyní je k poslechu na webu www.mujrozhlas.cz/kultura-pod-jestedem/perlicky-z-pribehu-liberecka-aneb-putovani-za-knizkami-jejich-autory-v či přes

aplikaci mujRozhlas. Kromě autorů uslyšíte číst ukázky Miroslavu Pleštilovou a Svatopluka Schullera, dramaturgem pořadu je Petr Gojda, režisérem Vladimír Rusko.

Jednotlivé díly se věnovaly všemožným tématům liberecké regionální literatury pod názvy: Když literatura nazula lyže, Za pohádkami Otfrieda Preußlera, Po hospodách, putykách a nálevnách, Za skláři a sklářskými hutěmi, O erotice bez osty-

chu, Fake news nejsou žádnou novinkou, Krajinou s básníky a spisovateli, Když se otvírají hroby, Dětství očima spisovatelů a Literární všehochuť na závěr.

Františka Dudková Párysová
Marek Sekyra

Nepropásněte zajímavé podzimní pořady a kurzy

Podzimní dramaturgie slibuje několik mimořádných přednášek a akcí a spousty osvědčených pořadů v rámci dlouhodobých cyklů.

Velký zážitek přinesla 15. září beseda se vzácným hostem, arcibiskupem pražským, Stanislavem Příbylem. Vyprávěl o cestách za charitativními projekty v Africe. Ne-tradiční cestopis byl doplněn poutavými snímky z Ugandy a dalších afrických zemí, které pan arcibiskup v uplynulých letech navštívil. V říjnu se pak vydáme s cestovatelem Petrem Hingarem do Číny a listopad představí Irsko jako novou zemi, která v předsednictví EU vystřídá Kypr.

V říjnu a listopadu pak přivítáme dva významné autory – 20. října představí své

knihy publicista Karel Hviždala a 19. listopadu bude knihovna patřit lékařři Tomáši Šebkovi z Lékařů bez hranic.

Neveselou kapitolu našich dějin představí přednáška doc. Jaroslava Pažouta na téma restů smrti v socialistickém Československu nazvaná Neslučitelné s humanismem? Koná se 23. září ve Velkém sále. Dějinám 20. století se pak bude věnovat i následující přednáška prof. Tomáš Kaspera Nová škola v socialismu (6. října).

V říjnu také začíná hned několik kurzů – na již rozběhlý kurz znakového jazyka

Krajská vědecká knihovna v Liberci
ul. Štefánikova 14, 1. patro

ELEKTR

hrátky
s MERKUREM

Základy elektřiny
a magnetismu

REGISTRACE
e-mail: pr@kvnliberka.cz
každou úterou
od 7. 10. 2026
od 19.00 h
kurzy: 200 Kč

10 LEKCI
Pro všechny zájemce
kluby a školy od 8 let

MERKUR

„Nová“ škola
v socialismu přednáška

Přednáška se věnuje pohledům
na československé komunistické vzdělávací a výchovné směry,
metody vyučování a na představy „ideálního učitele“ v období
socialistického školství (zvláště od roku
1945 do reformy v roce 1960).

6. 10.
2026
17.00 h

prof. POK: Tomáš Kasper, Ph.D.
doc. POK: Zdeněk Kozmír, Ph.D.
PhD. Miroslava Hořavského, Ph.D.
Ing. Milan Veselý, Ph.D.

KRAJSKÁ VĚDECKÁ KNIHOVNA V LIBERCI, VELKÝ SÁL (2. PATRO)

Beseda
a autorské čtení
s publicistou
a novinářem

Karel Hviždala

vzpomíná
na knižní rozhovory
s významnými
osobnostmi

Karel Hviždala, známý čtenář a bývalý redaktor
novinářských pořadů, a jeho představy
o literární kritice a reportáži
v rozhovorech s významnými
osobnostmi

Krajská vědecká knihovna v Liberci
Velký sál (2. patro) / vstupné: 100 Kč

20. 10.
2026
17.00 h

naváže kurz Elektrohrátky s MERKU-Rem pro holky a kluky, které zajímá magnetismus, elektřina a stavění. Se začátkem října se na galeriích opět usídli kreslíři a malíři, a nejen pro starší dospělé je při-

praven kurz Trénování paměti. Více informací a spousty dalších akcí najdete na webových stránkách knihovny – www.kvkl.cz.

Helena Srovátková

Z regionu

Jak se mění role knihovníka a proč je vzdělávání důležitější než kdy dřív

Veřejné knihovny dnes plní mnohem širší roli než dříve. Vedle tradiční práce s knihovním fondem poskytují digitální služby, vzdělávají veřejnost, pracují s různými skupinami obyvatel a reagují na rychle se proměňující potřeby společnosti. Spolu s tím se zásadně mění i požadavky na samotné knihovníky. Právě systematické vzdělávání je jedním z předpokladů, aby knihovny dokázaly poskytovat kvalitní služby odpovídající současné době.

Knihovník dnes: mnohem víc než správce knihovny

Představa knihovníka jako člověka, který především půjčuje knihy a stará se o knihovní fond, už dnes dávno neodpovídá realitě. Současní knihovníci pracují s digitálními službami, pomáhají uživatelům orientovat se v online prostředí, poskytují přístup k elektronickým knihám, vedou vzdělávací programy pro školy a připravují aktivity pro děti, seniory i další skupiny návštěvníků. V mnoha obcích se knihovna stává jedním z hlavních komunitních center a knihovník často řeší situace, na které obec sama personálně ani odborně nestačí. Odborné vzdělávání proto není nadstandard, ale základní podmínka pro kvalitní fungování knihovny. Ostatně i **Standard pro dobrou knihovnu**

Robotický workshop pro děti v Jilemnici

Tradiční setkání knihovníků Libereckého kraje spojené s odborným programem

počítá s tím, že pracovník knihovny by měl své odborné znalosti průběžně rozvíjet.

Jak vzdělávání knihovníků podporujeme v Libereckém kraji

V Libereckém kraji je vzdělávání knihovníků dlouhodobě součástí odborné podpory, kterou zajišťuje Krajská vědecká knihovna v Liberci ve spolupráci s regionálními knihovnami a dalšími partnery, například Svazem knihovníků a informačních pracovníků Libereckého kraje. Financování je zajištěno jednak prostřednictvím **regionálních funkcí knihoven podporovaných Libereckým krajem**, významnou roli ale hraje také **dotací program Ministerstva kultury České republiky VISK 2** zaměřený na celoživotní vzdělávání pracovníků knihoven.

Ministerstvo
kultury

Program pro mateřskou školku v knihovně v Libverdě

Díky této podpoře je možné knihovníkům nabízet bezplatné odborné kurzy reagující na aktuální potřeby praxe. Veškeré informace o vzdělávacích akcích jsou průběžně zveřejňovány na webových stránkách krajské knihovny v sekci určené knihovnám (<https://www.kvkl.cz/pro-knihovny/vzdelavani/odborne-vzdelavani>) a pravidelně sdíleny také prostřednictvím profesních komunikačních kanálů.

Co se učíme dnes, abychom obstáli zítra

Program odborného vzdělávání pro rok 2026 dobře ukazuje, jak dynamicky se knihovnická profese proměňuje. Přípravené kurzy se zaměřují například na umělou inteligenci v knihovnách, práci s elektronickými dokumenty a e-výpůjčkami, krizovou komunikaci v online prostředí, biblioterapii, práci s dětmi se specifickými potřebami, digitální grafiku nebo prezentační dovednosti. Celoživotní

vzdělávání knihovníků není samoúčelné – jeho výsledkem jsou kvalitnější služby pro obyvatele obcí, lepší orientace knihoven v nových technologiích a schopnost pružně reagovat na potřeby komunity. Technologie i očekávání veřejnosti se proměňují stále rychleji a knihovny by měly být místem, které pomáhá tyto změny zpřístupňovat všem bez rozdílu. Právě proto dnes vzdělávání patří k nejdůležitějším investicím do budoucnosti knihoven.

Michaela Staňková

Kam dosvítí Světlik. Jak dělají knihovnu v Kamenickém Šenově?

Pár minut pěšky od náměstí TGM a hned za městským úřadem stojí v Kamenickém Šenově tamní městská knihovna. Zvenku budova působí nenápadně, a přece by byla škoda tuto instituci minout. Nominace do soutěže Knihovna roku za Liberecký kraj pro rok 2026 určitě nebyla dílem náhody. Nenechme se zmást tím, že navzdory oficiálně uváděné adrese Osvobození 470 se do knihovny vchází z Nové ulice, a pojďme si na ni v tomto čísle Světliku posvítit.

foto: Filip Švácha

Začneme statistickými údaji. Kamenický Šenov, nacházející se na pomezí Lužických hor a Českého středohoří, má

necelé čtyři tisícovky obyvatel, z nichž kolem dvou set padesáti jsou registrovaní čtenáři. Ti si vybírají z fondu čítacího sedmnáct tisíc knih včetně knih vzácného Sklářského fondu, který je zčásti zapůjčen Českou sklářskou společností a zahrnuje i staré historické publikace v německém jazyce. Co se týče právní formy, knihovna je součástí Kulturního, literárního a vzdělávacího centra, jež je začleněno přímo pod městský úřad jako jeho organizační složka. K celkovému počtu 4 751 návštěvníků v posledním uzavřeném roce přispělo osmadvacet akcí, které knihovna pořádala pro veřejnost. A pro skalní fanoušky čísel ještě

dodejme, že knihovna zaujímá 230 metrů čtverečních.

Knihovna sídlí uprostřed města v blízkosti úřadu, polikliniky a obchodů a její čisté přízemní prostory stále ještě září novotou. Na konci roku 2024 totiž byla uzavřena kvůli rekonstrukci, která trvala až do znovuotevření v dubnu 2025. Proběhla výměna podlahové krytiny a světel a došlo také na obnovu nábytku spočívající v pořízení nového výpůjčního pultu a dvou studijních míst. Regály nyní stojí kolmo k výpůjčnímu pultu, což opticky zvětšilo vnitřní prostor. Dětské oddělení bylo přemístěno do zadní části knihovny a na jeho původním místě vznikla Galerie manželů Roubíčkových, která zároveň slouží pro pořádání besed a přednášek. A výběr čtiva si můžete zpríjemnit šálkem kávy, protože po rekonstrukci přibyl také kávovar.

Přivítala nás sympatická knihovnice Jana Trejtnarová, která do knihovny nastoupila na podzim 2025 poté, co její předchůdkyně Drahomíra Liptáková odešla do starobního důchodu. Paní Liptáková byla za dlouholetou obětavou službu, schopnost spojovat tradice s inovacemi a významný podíl na kulturním a komunitním životě v Kamenickém Šenově oceněna v kategorii Celoživotní přínos knihovnictví na setkání knihovníků Libereckého kraje. Paní Trejtnarové jsme se zeptali, na jaké akce může veřejnost do knihovny zavítat. „Naše akce jsou různorodé. Pořádáme cestopisné přednášky, besedy se spisovateli, dílničky, výstavy v naší městské galerii či organizujeme sbírku pro útlek. Velké oblibě se těší také naše Noc s Andersenem či rozličné akce během Března, měsíce čtenářů. Snažíme se spolupracovat se školami

foto: Filip Švácha

foto: Filip Švácha

foto: Filip Švácha

a chodí k nám děti z mateřských škol, žáci ze základních škol i studenti střední sklářské školy. Tuto spolupráci bych ráda

ještě prohloubila. Příležitostně pořádáme čtení v domě s pečovatelskou službou. Kromě toho se podílíme na akcích organizovaných městem, například na Lustrfestu, kde má knihovna na starosti charitativní bleší trh. Dále spolupracuje na Pohádkovém lese, Svatováclavském posvícení a adventu.“ Pokud jde o vlastní čtenářské preference, paní knihovnice nám prozradila, že nejraději čte detektivky.

Nyní krátce nahlédneme do historie. Ze záznamů víme, že v roce 1919 v Kamenickém Šenově působily dvě samostatné bibliotéky. Jedna patřila místní Obecné skupině německé a druhá spolku sklářů. Jejich pozdějším spojením vznikla dvě oddělení městské knihovny. Od roku 1946 vyvíjela činnost Městská lidová knihovna Kamenický Šenov. Knihovníkem byl pan učitel Josef Janura. Koncem roku 1948 již knihovna

nabízela přes tři tisíce svazků, byly pořízeny moderní kovové regály a vznikl lístkový katalog. Fond se postupně rozšiřoval až na 6 000 svazků v roce 1960. Knihovna sídlila v místnostech, které k tomu účelu zdarma nabídla filiálka spořitelny. Bylo to pět velkých místností včetně čítárny se širokou nabídkou časopisů a revuí.

foto: Filip Švácha

Na tuto dobu vzpomíná paní Věra Hauerová, která knihovnu navštěvuje od šesté třídy základní školy nejen jako čtenářka, ale také jako aktivní pomocnice. „Pan učitel Janura si vybíral ke knihovnické výpomoci hlavně dívky, chlapci na to nebyli. A tak jsem začala chodit do knihovny pomáhat i já. Vydávaly jsme knížky, zařazovaly, balily a vše, co bylo potřeba. Docházely jsme asi tak dvakrát

týdně od patnácti do osmnácti hodin. Stabilně nás bylo pět až šest pomocnic a každá z nás měla na starost určitý úsek. Velmi mě to bavilo. Vždyť jsme byly úplně první u zcela nových knih. Systém byl zcela jiný než dnes. Lidé nemohli chodit mezi regály, ale vybrali si knihy podle čísel ze seznamu a my jsme knihy přinesly. Takový systém byl za pana Janury. Knihovníci, kteří nastoupili po panu Janurovi, zprostředkovali již samoobslužný výběr. Do knihovny jsem docházela pomáhat až do své svatby – do svých dvaceti let!“ Za závěr vzpomínek paní Hauerová přidala milé vyznání:

*„Nemůžu
v podstatě bez knížek
a bez knihovny být.
Naše nynější knihovna
je naprosto vyhovující,
má konečně důstojné
prostředí a velice ráda
tu pobývám.“*

V roce 2004 se knihovna přestěhovala naposledy. Za pomoci státního grantu čekalo knihovnu zcela nové umístění odpovídající moderním potřebám. Došlo k automatizaci knihovního systému a v roce 2010 byly spuštěny webové stránky (knihovnaks.cz), na nichž můžete aktivity Městské knihovny Kamenický Šenov sledovat. Třeba vás některá zaujme a přijdete se podívat osobně.

Michal Prokop, Miluše Vojtíšková

Zachytit svět, který mizí.

Rozhovor se Štěpánem Kučerou

o jeho románu *Blaschka*

Věrné modely rostlin a mořských živočichů proslavily skláře původem z Českého Dubu daleko za oceánem, zatímco v jejich rodném kraji se na ně zapomnělo. Jejich příběhu věnoval původem jablonecký spisovatel Štěpán Kučera svou osmou knihu *Blaschka*. Do pátrání přitom vstupuje i autorův vlastní život – vztah se synem, babiččiny vzpomínky nebo proměny přírody. Z příběhu Blaschkových se tak stává také kniha o paměti, pomíjivosti a snaze zachytit něco z toho, co kolem nás mizí.

Ve své době byli Leopold a Rudolf Blaschkovi opravdu známí. Jak je možné, že se na ně u nás pozapomnělo?

Nejdřív jsem myslel, že to může souviset s tím, že oba byli čeští Němci a německá historie je u nás trochu upozaděná. Ale když jsem přijel pátrat do Drážďan, kam se Blaschkovi z Českého Dubu přestěhovali, zjistil jsem, že pozapomenutí jsou i tam. Přitom když Blaschkovi pořádali výstavy svých modelů ve svém drážďanském domě, přicházeli se podívat i členové královské rodiny, v tehdejších novinách se psalo o „německém triumfu“, byla to společenská senzace. Nevím, proč jsme na Blaschky zapomněli, každopádně paměť a její mizení taky patří k tématům mojí knížky.

Jak jsi po jejich osudech pátral?

Modely z dílny Blaschka se nacházejí v muzeích od Ameriky po Nový Zéland, takže původně mě lákalo pojmout to jako cestu kolem světa, pátrat v muzeích, dělat rozhovory s kurátory, odborníky na

sklo i biologii. Tenhle plán jsem ale zavrhl. Mám dvě děti a chci být co nejvíce s nimi. Takže z toho byly kratší výjezdy a pátrání v písemnostech. Důležité pro mě byly hlavně dva prameny.

Které?

Zprv kniha americké mořské biologky Drew Harvellové *Sea of Glass*. Píše o ekologických souvislostech práce Blaschků, o tom, že spousta mořských živočichů, které v 19. století běžně modelovali, je dnes vzácných a ohrožených. Podle ní můžeme jejich modely vnímat i jako „časovou kapsli“ přírody před dopady průmyslové revoluce.

Druhým pramenem byla osobní korespondence Rudolfa Blaschky z archivu Harvardovy univerzity. Pročetl jsem stovky dopisů a Rudolf mi z nich začal vystupovat ne jako „tajemný sklářský génius“, ale jako člověk.

Narazil jsi na něco, co tě překvapilo?

foto: Connor Jandourek Photostudio

Na začátku jsem neměl žádná očekávání, takže překvapením bylo vlastně všechno. Zaujalo mě třeba to, že Rudolf se v těch zmíněných dopisech projevuje i jako citlivý pozorovatel své doby. Narodil se v polovině devatenáctého století a zemřel na jaře 1939, takže jeho dopisy jsou i záznamem života za první světové války, za velké hospodářské krize a nakonec i za Hitlerovy Třetí říši. Většina z těch dopisů nebyla nikdy publikována a myslím, že Rudolfovy postřehy jsou cenným svědectvím proměn našeho světa.

Změnilo psaní *Blaschky* i to, jak ty sám vnímáš přírodu?

Nebylo to tak, že by mě zájem o Blaschku přivedl k zájmu o přírodu, spíš naopak.

Ale co mě zaujalo zvláště na Rudolfovi, byla jeho schopnost vnímat přírodu čistě, skoro bych řekl dětsky, bez předem daných výkladů, bez příběhů, které si nosíme v hlavách.

Blaschkovi se přátelili například s Ernstem Haeckelem, což byl geniální přírodovědec, ale taky praotec sociálního darwinismu, eugeniky, rasové hygieny. Sám Rudolf se živě zajímal o přírodní vědy i o politiku, zažil vzestup sociálního darwinismu a nakonec i jeho praktické uplatnění v hitlerovském Německu – ale nikde v jeho dopisech jsem nenašel jedinou zmínku, že by s něčím z toho sympatizoval, že by chtěl uplatňovat poznatky z biologie na lidstvo. Místo toho dokázal zachytit sebedrobnější žilky v listu kopřivy, dokázal vidět krásu v jablku napadeném cizopasnou houbou. Nechtěl přírodu rozřezávat a dostat se jí do vnitřností, věděl, že hloubku může zjevovat i povrch. Že stačí dobře se dívat.

V předchozích knihách často prolínáš historii a fikci. Jak moc sis tentokrát dovolil „vymýšlet“?

Snažil jsem se nevymýšlet si. Všechno, o čem v té blaschkovské, historické lince píšu, vychází z pramenů. I to, co Rudolf píše v dopisech, jsem se snažil ověřovat z jiných zdrojů, protože lidská paměť je nespolehlivá. Nechtěl jsem z životního příběhu Blaschku udělat klasickou beletrii. Připadal bych si nepoctivě, kdybych se snažil čtenáře přesvědčit, že vím, co si Leopold s Rudolfem povídali nad sklářskými kahany nebo jak je paní Blaschková volala k obědu.

Na jednom místě jsi ale uzdu fantazii přece jen popustil...

Ano, doprostřed knížky jsem vložil krátkou povídku, variaci na Kafkovu *Proměnu*. Pojednává o tom, jak asi mohl pokračovat život Řehoře Samsy v podobě členovce. *Proměna* totiž poprvé vyšla v době, kdy Rudolf vytvářel modely hmyzu a věnoval se entomologickým studiím. Ta moje povídka je pokus představit si, jak by mohlo vypadat Rudolfovo čtení Kafky.

foto: Alena Čechová

Štěpán Kučera a redaktorka Aneta Mladějovská při uvedení románu Blaschka v liberecké knihovně

Blaschka ale není jen příběhem dvou sklářů. Prolínáš ho s vlastním životem a příběhem své rodiny. Proč?

Nechtěl jsem psát ryzí literaturu faktu. V průběhu blaschkovských rešerší jsem si začal vést něco jako literární deník jednoho roku v životě naší rodiny, takový „rok s Blaschkou“. Začala se vynořovat témata společná oběma příběhům. Vztahy otců a synů, pozorování přírody, snaha zachytit čas, uchovat v paměti něco křehkého a prchavého, proměny světa kolem nás.

Jedním ze společných témat je zmíněný vztah otců a synů. Čím tě zaujal vztah Rudolfa a Leopolda?

Rudolfův vztah k rodičům, a zvláště k otci, byl celoživotně velmi silný, v němčem snad až sebezníčující. Zdá se, že nikdy neuvažoval o založení vlastní rodiny a po Leopoldově smrti se upnul k péči o otcův odkaz. Nechtěl jsem ale jejich vztah posuzovat nebo psychologizovat, snažil jsem se ho jen zachytit.

Rudolf zemřel bez potomků, takže jeho smrtí skončila prastará sklářská rodinná tradice. Sami Blaschkovi ji datovali až do středověkých Benátek, později se rozvíjela v Jizerských horách.

V knize se ale objevuje ještě jeden vztah otce a syna – tvůj vlastní. Prohlídl se do toho, jak jsi příběh Leopolda a Rudolfa Blaschkových vnímal?

Když byl syn menší, společně jsme psali a kreslili knížku o zvířátkách, která jsme vídali kolem sebe – o pavoucích třesavkách, šnecích nebo rorýsech. Nadepsal jsem nám ten sešit *Fantastická zoo u nás doma*. Tak nějak si představuju Rudolfovo dětství s otcem Leopoldem.

Bavilo nás to, ale předloni, kdy jsem psal *Blaschku*, se syn z přírodopytce stával fotbalistou. Místo hmyzu a ptáků kreslil spíš Ronaldo, Messiho nebo Schicka, na stěně v pokojíčku nám přibývaly sportovní diplomy a medaile a já místo povídání o přírodě musel trénovat přihrávky. Tak to má být. I to je jedna z proměn, o kterých v knížce píšu.

Snaha zachytit něco, co se proměňuje a mizí, je ještě silnější v kapitolech o tvé babičce. Její vzpomínky jsi nahrával na diktafon.

Během psaní knížky babička umřela. Kapitoly o ní se tak ze dne na den staly tou „časovou kapslí“, snahou zachytit

něco, co už není a nebude. Bylo to pro mě zatím nejsilnější prolnutí života s literaturou. Psaní mi tehdy pomohlo se s tím nějak srovnat. Jsem rád, že jsme ty vzpomínky s babičkou stačili nahrát.

Když se vrátíme k Blaschkům: byli vlastně víc umělci, nebo vědci?

Leopold i Rudolf mají na náhrobku vyrytý přídomek *Naturwissenschaftlicher Künstler*, tedy něco jako přírodovědný umělec nebo snad umělec přírodních věd.

Rudolf sám sebe vnímal jako umělce i vědce. A je pravda, že řada detailů na modelech vychází z Leopoldova a Rudolfova vlastního pozorování a že tím někdy i předběhli odbornou literaturu. Líbí se mi příhoda o jednom nedávno zesnulém americkém botanikovi, který objevil mechanismus, jímž včely opylují jistý druh masožravé rostliny tučnice. Ze svého vědeckého prvenství se ale neradoval dlouho; navštívil totiž výstavu *Glass Flowers* a zjistil, že opylování tučnice včelou zachytil – vědecky přesně a sto let před ním – Rudolf v jednom ze svých modelů.

Dokázal by dnes někdo vytvořit něco podobného?

I když současní umělečtí skláři doveudou neuvěřitelné věci, některé finesy díla Blaschků zůstávají nepřekonané. Restaurátorka Eva Rydlová, která opravovala poškozený model chobotnice v pražském Národním muzeu, mi vyprávěla, že sklo v její hlavové části je tenčí než skořápka vejce. Aby mohla rozbitou část nahradit, musela ji vyrobit z akrylátu.

U babiččiných vzpomínek jsi použil výraz „časová kapsle“. Stejně jsi mlu-

vil i o modelech Blaschků. Co nám dnes říkají o proměnách přírody?

Pojmem „časová kapsle“ modely Blaschků poprvé označila prve zmíněná Drew Harvellová. Ty modely byly v době svého vzniku pomůckami pro studenty biologie i zachycením přírodní rozmanitosti. Dnes můžou sloužit jako doklad toho, jak přírodní rozmanitosti ubývá v důsledku změny klimatu a nadměrného vytěžování přírodních zdrojů.

foto: Wikimedia Commons

*Modely Blaschků ve vídeňském
Přírodovědném muzeu*

Ponořil ses do světa Blaschkových opravdu hluboko. Nebylo ti nakonec líto je po dopsání knihy opustit?

Je pravda, že se mi s nimi neloučilo snadno. Paní redaktorka v nakladatelství projevila svatou trpělivost, když jsem jí do už odevzdaného rukopisu připisoval pořád nové a nové kapitoly, a kdyby knížka neodešla do tiskárny, připisoval bych možná ještě teď. Spíš než lidskou náklonností k Leopoldovi a Rudolfovi Blaschkovým je to myslím tím, že jejich dílo se vztahuje ke světu tolika inspirativními způsoby, že by z toho mohla být nekonečná kniha.

Když nikdo nemá motiv, ale podezřelí jsou všichni

Eva Brykner: *Hranice bolesti* (Motto, 2026)

V devadesátých letech se v lomu nad Libercem našlo zubožené tělo třináctileté dívky. Před smrtí ji někdo surově zbil a mučil, nakonec ji shodil ze srázu. Kapitánka Martina Vránová se tehdy do vyšetřování zakousla jako pitbul, ale vraha se jí vypátrat nepodařilo a případ zůstal bez objasnění.

Po třiceti letech se k němu dostává soukromý detektiv Oliver Berka, který má pro vyšetřování poněkud neobvyklou výbavu. Po vážném zranění a poškození mozku totiž nedokáže cítit emoce ani rozumět pocitům druhých. Systematicky se vydává po stopách původního vyšetřování s nadějí, že si díky hendikepu, který mu zničil osobní život, všimne něčeho, co tehdy vyšetřovatelé přehlédli.

Ve hře totiž bylo hned několik lidí, kteří se chovali zvláště. Například oblíbený třídní učitel, který toho o své žačce věděl podezřele málo. Nebo zamilovaný spolužák, o kterého dívka nejevila zájem. A co teprve její vlastní otec, který zmizel ve stejný den jako dcera a už se nikdy neobjevil? Mohl být další obětí, nebo vrahem na útěku? A co jeho podivný kamarád, obtloustlý řezník s prasečíma očkami, který ji občas svezl autem a policii se obloukem vyhýbal? Motiv zdánlivě neměl nikdo – a zároveň ho tak trochu mohl mít každý.

Hranice bolesti Evy Brykner na první pohled nijak zásadně nevybočuje z mantinelů klasické detektivky. Má totiž přesně to, co od podobného příběhu očekáváme:

silnou zápletku, řadu uvěřitelných podezřelých, dobře dávkované stopy, fungující gradaci i překvapivý závěr.

Při bližším pohledu je kniha zajímavá svou psychologickou rovinou. Klade otázku, jestli jsou nám emoce dobrým rádcem, nebo nám naopak brání vidět věci, které máme přímo před očima. Co všechno dokážeme přehlédnout, protože někomu věříme? A co musí mít člověk v sobě, aby dokázal někomu takhle ublížit?

Je to také příběh o chybách, které děláme v dobré víře. O běžných selháních, která mohou mít fatální následky. Minulost se nevrací jen proto, aby po třiceti letech vydala jméno vraha. Najednou ožívá

i to, co lidé vidět nechtěli nebo si vysvětlili špatně.

Pro liberecké čtenáře má *Hranice bolesti* ještě jeden bonus. Kdo město zná, bude si při čtení jednotlivá místa okamžitě vy-

bavovat a díky živým dialogům bude mít pocit, že se mu příběh odehrává přímo před očima. U detektivky o třicet let staré brutální vraždě to může být znepokojivé. Rozhodně to však funguje.

SVĚTonázory

Miroslav Stuchlý

Závan snu vychrstl jiskry do noci

Hana Fousková: *Zařikávání smrti* [Větrné mlýny, 2026]

Hana Fousková, známá v uměleckých kruzích především jako výtvarnice, žila od sedmdesátých let v Podještědí, kde tvořila izolovaná od kulturního dění. Nebyť básníka Jaromíra Typlta, který měl příležitost seznámit se s její básnickou tvorbou a v devadesátých letech se zasadil o publikování jejích veršů, zůstalo by možná její literární dílo neobjevené. Sbírka syrových básní reflektující autorčin osud poznamenaný několika životními tragédiemi působila na tehdejší literární scéně jako zjevení.

Markéta Tallerová a básník Jaromír Typlt při představení sbírky Hany Fouskové Zařikávání smrti v Severočeském muzeu

tichu a zas / obrátí své stránky / a hebe / jak saze křídlem havraním / zaslzá v tmách, ale častěji temnějším vypjatým tónem (*a pouliční lampa / třeští oko / jako umrlec / na zubatý obojek plotu*) o existenciální úzkosti a samotě.

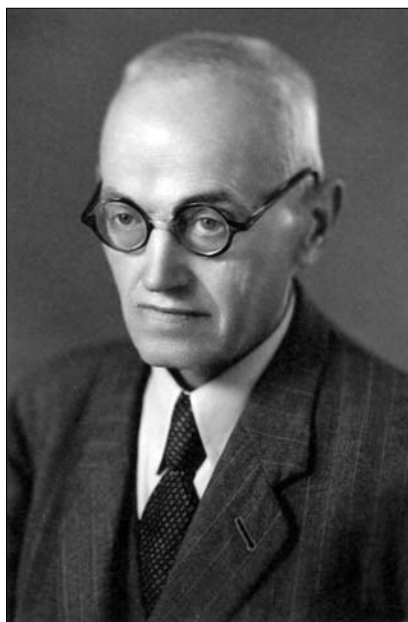
Obrazový doprovod tvoří autorčiny expresivní malby figur a krajín, v pozdějším období projasněné zářivou žlutí, která dává tušit, že zdánlivá bezvýchodnost jejích veršů nemusí být definitivní.

Kniha *Zařikávání smrti* shrnuje veškeré dosud vydané autorčiny sbírky doplněné o soubor nepublikovaných textů z pozůstalosti. Přestože si Hana Fousková více cenila svého výtvarného díla, zůstává její poezie nepřeslechnutelným hlasem promlouvajícím místy subtilněji (*je podzim / a starý obmataný snář / mé duše / po-*

Josef Meissner – učitel, kronikář a badatel Jizerských hor

Josef Meissner byl učitel, kronikář a badatel, který většinu života zasvětil poznávání minulosti Smržovky a Jizerských hor: Shromažďoval a systematicky zpracovával prameny k dějinám místních obcí, rodin, průmyslu i lidové kultury a své znalosti uplatňoval v kronikářské, publikační a muzejní práci.

Narodil se 17. ledna 1878 v Hejtmánkovicích na Broumovsku. Pocházel z rodiny, která v této oblasti žila již od počátku 18. století. Otec Antonín Meissner byl rolníkem, matka Anna pracovala jako přadlena. Pro učitelské povolání se připravoval v Trutnově, kde studoval na střední odborné škole. Studium zakon-

čil maturitní zkouškou v roce 1898. Ještě téhož roku absolvoval povinný vojenský výcvik a následně se stal vojákem rakousko-uherské armády v záloze.

Také první Meissnerova učitelská praxe začala roku 1898, kdy nastoupil na školu v Horním Maxově. Roku 1901 přišel do Smržovky, a začal zde působit na německé obecné škole. Právě Smržovka a širší oblast Jizerských hor se následně staly místem, s nímž spojil převážnou část svého života i badatelské práce. Zde se také seznámil se svou budoucí ženou Růženou Vorbachovou, sestrou místního podnikatele Huga Vorbacha. Svatba se konala 10. srpna 1903 na římskokatolickém farním úřadě ve Smržovce. Dne 13. prosince 1904 se manželům narodil syn Rudolf.

Vedle školy se Meissner stále výrazněji zapojoval do veřejného života a zároveň začal věnovat velkou část svého volného času studiu minulosti kraje. Procházel matriční záznamy, shromažďoval údaje ke genealogii významnějších rodin Jabloncka a zjišťoval původ místních historických a kulturních památek. Zajímal se také o staré knihy, deníky, kresby, domácí předměty a doklady místní výroby. V roce 1905 navrhl zřízení obecního muzea.

Jeho učitelskou práci přerušila první světová válka. Jako desátník se účastnil bojů, při nichž byl zraněn. Následky byly dlouhodobé – trpěl silnými bolestmi hlavy, problémy se soustředěním a trvalým poškozením zraku. Kvůli zdravotnímu stavu byl nakonec propuštěn do předčasného invalidního důchodu. Invalidita však neznamenala konec jeho veřejného ani odborného působení. Zapojoval se do práce obecních komisí, působil ve spořitelním a dějepisném výboru Smržovky a věnoval se rovněž místnímu spolkovému životu. Významnou část jeho aktivit představovala městská kronika. Pravidelné záznamy do ní vedl až do roku 1936, kdy vedení města Smržovky přebrala Sudetendeutsche Partei (Sudetoněmecká strana) a jmenovala do této funkce svého kronikáře. Po skončení války mohl jako uznáný antifašista ve Smržovce zůstat a roku 1947 mu bylo znovu potvrzeno československé státní občanství. Jeho syn Rudolf se v roce 1950 proti přání svého otce vystěhoval do Spolkové republiky Německo.

Meissnerův zájem o místní historii měl počátky již v jeho rodném Broumovsku, ale po příchodu do Smržovky se jeho hlavním badatelským prostorem staly Jizerské hory. Shromažďoval podklady k dějinám smržovského panství, zabýval se vývojem sklářského, textilního a dřevozpracujícího průmyslu, studoval genealogii a původ místních příjmení. Mezi jeho vydaná díla patří například *Sage und Brauch aus dem Isergebirge* (Pověsti a zvyky z Jizerských hor), věnované pověstem a zvykům z oblasti Jablonceka, dále práce *Gablonz a. N.: Der Grundplan. Zur Besitzgeschichte der Stammgüter von 1608–1713* (Jablonec n. N.: Základní

plán. K historii vlastnictví rodových statků v letech 1608–1713), *Gedenkbuch* (Pamětní kniha) zpracovaný s Antonem Seibtem či publikace *Arnau an der Elbe* (Hostinné), na níž spolupracoval s Karlem Pulzem a Rudolfem Weberem. Podílel se také na vícesvazkové nové jabloncecké vlastivědě *Heimatkunde des Bezirkes Gablonz* (Vlastivěda jablonceckého okresu), která vycházela ve třicátých letech. Díky Leutelt-Gesellschaft (Leuteltově společnosti) vyšlo v roce 1996, tedy posmrtně, jeho práce *Die Besiedelung des Bezirkes Gablonz an der Neiße in Nordböhmen* (Sudeteland) (Osídlení okresu Jablonec nad Nisou v severních Čechách [Sudety]) vytvořená s Brunem Reckziegelem.

Ještě rozsáhlejší je seznam rukopisných a nevydaných prací. Již od prvního desetiletí 20. století zpracovával témata související s dějinami jednotlivých jizerskohorských obcí, lidovou kulturou, hospodářstvím či historickými prameny. Patří mezi ně například *Das Grundbuch von Georgenthal 1707* (Pozemková kniha Jiretína pod Bukovou 1707), *Die Gründung der Orte Dessendorf und Marienberg* (Založení obcí Desná a Mariánská Hora), *Der Teufel im Volksglauben der Isergebirge* (Ďábel v lidových představách Jizerských hor), *Die Marienberger Bauden* (Boudy na Mariánské Hoře), *Die Morchensterner Schenken* (Smržovské hospody) nebo *Das Jahr 1848 im Isergebirge* (Rok 1848 v Jizerských horách).

Josef Meissner zůstal odborně činný i ve vysokém věku. V roce 1967 odešel spolu s manželkou do domova pro seniory v Jablonceckých Pasekách. Zde také 15. ledna 1970 zemřel. Jeho pozůstalost se nachází ve Státním okresním archivu v Jablonci nad Nisou.

Anorektik

ukázka z páté kapitoly stejnojmenné novely

Měl za sebou pět dní na oddělení. Byl to zvláštní dríl, který se měl naučit, stmelit se s ním, dostat si ho pod kůži. Ještě že se s Janou sprátelil. Navštěvoval ji tu a tam na pokoji. Měli si co říct. A on měl pocit, že k ní něco cítí, co možná ještě dřív necítil. Bylo to zvláštní. Na takovém místě a v situaci, kdy sám o své vůli nemohl téměř nic. Ale mohl s ní mluvit, mohl s ní být.

Jana nevážila tolik, aby mohla na vycházky a on tam byl zase příliš krátce na to, aby ho pustili. Navíc měli oprávněný strach, že jim frkne, kdyby mu vyšli vstříc. Věřil, že až přijde máma a řekne jí, co tam podstupuje, nebude váhat a vezme si ho domů hned. Byl si jistý, že to tak bude, že tam po její první návštěvě nezůstane. Jenže to mělo být až za dalších sedm dní. Do té doby tam musel skučet a hrát si na vzorného pacienta, který dělá to, co se mu nařizuje. Chvilé strávené s Janou mu to usnadňovaly. Po hovorech se svou mámou / vrchní sestrou byla někdy rozhozená a jindy byla docela happy. Stříдалo se to u ní. Jsou snad všechny holky takové? Jitule ze základky, do které byl taky platonicky zamilovaný, taková nebyla. Ta byla pořád ready. Pořád připravená jít životu naproti a brát si, co nabízí. Ničeho se nebála. Byla zdravě sebevědomá. Rostla do krásy. Věděla to o sobě a uměla s tím jak se patří naložit. Měl rád tu její energii, díky které se cítil vedle Jitky téměř neo-
hrožený. Právě tohle bylo s Janou opačný. S ní se naopak cítil víc zranitelný. Mělo to ovšem své kouzlo, své pozitivní dopady. Všechno bylo mezi nimi intenzivnější, autentičtější, upřímnější. Tím spíš za zdmi špitálu, kde to bylo cítit více dezinfekcí než něčím romantickým.

Čekal ho první víkend strávený na oddělení. Mnozí jeli domů. Jana nesměla. Zůstali tam spolu a s pár dalšími. I mezi pacienty vnímal určitou hierarchii. Oni, anorektici, byli na pokraji. Ačkoliv jich tam bylo nejvíc, museli snášet různé nálepky. Byli nevýrazní, nezábavní, šedé myši, do kterých nic není. Do sebe zahleděná individua, která zajímá jen to, co je na talíři a jak se toho efektivně zbavit.

„Ty nezvracíš?“ zeptala se ho Jana, když se vrátila z toalety a měla právě to své zvracení za sebou. Byla ráda, že ji nikdo nechytí.

„Mě zvracení děsí. A proč to děláš ty?“

„Abych se mohla najíst.“

„Tomu nerozumím.“

„Abych se mohla najíst a nepřibrat. Někdy je ten hlad k nepřečkání.“

„Přijde ti to rozumný?“

„Co je rozumnýho na tom, že jsme tady? Já prostě musím. Nechci být jako koule. Toho se fakt děším.“

„Mně se to na holkách docela líbí, když jsou trochu nakynutý.“

„To jsou kecy! Všichni kluci chtějí, abychom byly jako modelky. U vás je to fuk. Je to nespravedlivý. A je to všude! Jak mají být holky dokonalý, a když nejsou... sorry, nemám zájem!“

„Možná se přestěhovat někam do Afriky a budeme vyléčený. Tam tohle asi nikdo neřeší.“

„A proč to řešíš ty? Kluk s anorexií není tak častý.“

„Je to skoro stigma, mi přijde.“

„Ono trochu je. Jedeš po jiný koleji, která ovšem nikam nevede.“

Viktor nevěděl, co má odpovědět. Byl zmatený. Nedokázal nalézt vysvětlení pro mnohé z toho, o čem byla řeč.

„Prosila jsem několikrát mámu, aby si mě vzala domů. Ona že ne, že jí to doktor Mach nedoporučuje. Ať jde do prdele!“

„Já jsem u doktorky Sukové.“

„Ona je docela v pohodě.“

„Mně to tak nepříjde. Byla dost ostrá, když jsme spolu mluvili poprvé.“

„To víš, je to čeled ze stejného hnízda, kterému velí náš pohádkový dědeček.“

„Myslíš primáře?“

„Jo, je tu totiž tak trochu neviditelnej. A když se ukáže, tak zase hned dokáže zmizet! Jde mu to fakt dobře.“

Jana v ten moment prsty sevřela prostěradlo pod sebou a trhla s ním tak prudce, že se natrhlo.

„Promiň, mám vztek! Místo abych šla alespoň na víkend domů, budu trčet zase tady. Už to nevydržím. Vážně ne!“

„Jak jsi tu dlouho?“

„Třetí měsíc.“

„No to je utřejch.“

„To je! Anorektici tu nejsou nikdy kratší dobu než právě ty tři měsíce, a to ještě, když jde všechno dobře.“

„To jako že tu může být někdo i půl roku?“

„Co by ne. Pak tě pustěj domů a za dalšího půl roku jsi zase zpět. Někdy ještě v horším stavu, než když si tu byl poprvé.“

„Mluvíš o mně, ale...“

„Ne, mluvím obecně! Jsem tu podruhé.“

„A ty další holky?“

„Taky recidivistky. Klára je tu počtvrté. Byla dřív modelka, chodila po molu. V Paříži, v Miláně... v pouhých šestnácti. Kdybys věděl, jaký jí tu unikají prašule.“

„Má fakt dlouhý nohy a celá je taková narostlá do dýlky.“

„To jsou dobrý geny. Stačí vidět její mámu a víš... je to nespravedlivý.“

„Nespravedlivý v čem?“

„Že někdo tohle má, že se tak narodí, zatímco jiní se napijí vody a mají o tři kila víc na váze. Tak se jen marně snažíš zastavit ten proces zrání, růstu, přibývání. A jde to stále hůře a někdy to už nejde zastavit, víš. Úplně tě to dostane, chápeš?“

Jo, Viktor tušil, o čem je řeč, ale nevnímá to ještě tak intenzivně. Jana těmi slovy mizela někam pryč. To bylo až děsivé.

JAN JUREK vystudoval na UHK obor Jazyková a literární kultura – Mediální komunikace. Věnuje se filmové a televizní dramaturgii a scenáristice. Získal tři ocenění v rámci celostátní scénaristické soutěže organizované Filmovou nadací Barrandov. Jednou za scénář celovečerní a dvakrát za scénář televizní. Podle jeho filmové předlohy vznikl celovečerní film *Kluci z hor*.

Coby dramaturg je podepsán pod celovečerními filmy *Ubal a zmiz a Jizerské hory, příběh jedinečné krajiny*. Je autorem řady filmových a literárních recenzí publikovaných v kulturních časopisech a na odborných serverech. Věnuje se aktivně psaní divadelních her a beletrie. Novela *Anorektik* je jeho knižním debutem. Bydlí v blízkosti Českého ráje. Více viz www.jan-jurek.cz

SVĚT krásné literatury

Petr Havel

Dýka Ještědu nelze vytáhnout jak Excalibur

*Světlik přináší ukázkou poezie Petra Havla (*1992) z Tanvaldu, inspirované jehorodným krajem. Autor byl před časem jedním ze „Světloňošů“ v pravidelné rubrice pro začínající či ne až tak zavedené básníky. Mimo ní své verše publikoval například v Revue Prostor, Divokém víně nebo na stránkách regionálního Jabloneckého deníku.*

ODPOLEDNE V RASPENAVĚ

Na kopci mám zdejší kraj
téměř na dosah
širé louky se tam zlatem
barví v západu slunce

Dolů do městečka
se táhne cesta
od kolejí ke starému kostelu
kde vysoko u věže
krouží hejna švitořivá

Jako Fénix povstala Raspenava
z bahna a trosek
když tenkrát před lety
nezkrotila říčka Smědá svůj hněv

Podél nábřeží mójím
stará rozpadlá stavení
kterých se lidská ruka
už možná nikdy nedotkne.

KLÍČ RODNÉHO KRAJE

Od rodného kraje držím v rukou klíč
jež otevírá bránu
kdesi pod bájným Ještědem
na dohled Jizerských hor
až k samému cípu Českého ráje

Hučící Nisa, Jizera
a Kamenice jsou cévy
jež protínají rodný kraj
a voda v nich je jako mléko
co nás kojí do konce dní

V dálce se zaleskla
dýka Ještědu, co trčí
z hrudi zimních kopců
nelze však vytáhnout
jak bájný Excalibur ze skal

jen kolem Tanvaldska visí
zelené provazy lesů
které nás k Jizerkám
navěky svazují.

foto: Lada Válková

VYHLÍDKA NAD SMRŽOVKOU

V lesích nad Smržovkou
uprostřed žulového masivu skal
stojí kamenná vyhlídka
jako by snad
d'ábel balvany házel

Než se mé nohy
dotknou vrcholu Finksteinu
slunce dávno upíjí
ze skalních mís
které jsou až po okraj
naplněné slzami skřítků

Z Finkovy skály, zahlédl jsem
v rokli pod sebou
jak se mohutný viadukt
do půlkruhu k Tanvaldu stáčí

Na ochranu proti zlým silám
se nad Smržovkou
plechový kříž tyčí
v nejvyšším bodě Finksteinu
nechť opatruje nás poutníky.

Cesty někde podél. Podvečerní čas v Trojzemí

*třetí díl literárně-cestopisného cyklu básníka
Josefa Straky po proudu Nisy*

Vyrazet někdy až po poledni, navštívit matku v Domově seniorů, usednout do vlaku až kolem půl páté, být na krátký časový okamžik a na malé ploše ve třech zemích. Z Hrádku nad Nisou, toho pomyslného hlavního města Trojzemí, jít před skupinkou mladých, kteří na konci školního roku ještě stráví čas pospolu, než se rozjedou všemi směry. Někde u Kristýny, vodní plochy skoro na hranicích, špatně zabočím, nebo respektive nezabočil jsem tam, kde jsem měl, a cesta mě vynesla až příliš nahoru, na cyklostezku vedle hlavní silnice.

V dáli již polská cedule, ale scházím mezi stromy, abych se ocitl v nově zbudovaném mokřadu, překvapen malými jezírky, pltěmi a všude přítomnými rákosy. Dva altány, na kterých je vidět, že byly zbudovány teprve nedávno, jsou ještě cítit neohmataným dřevem, novotou. Vycházím pak někde jinde, abych se blížil k místu, kde se potkávají, skutečně i symbolicky, tři země.

Čechy a Polsko odděluje malý potok – je přes něj nová lávka, Německo je hned za řekou Nisou. Řeka zde ještě není příliš široká, takže se tři země setkávají. Pomník upomínající toto setkání trojzemí nedávno představen a asi i pokřtěn, neb nedaleko je kříž.

Pulsuje to klidem, možný protimluv, ale zde jako bych to doslova intenzivně cítil. Cítil tu obyčejnou, a přesto tak sváteční každodennost. Lidé sedí a chvílemi jsou jako postavy na nějakém Seuratově obraze, pak se zas pomalu rozpohybují. Skoro až duchovní místo, kde duchovnost je tak přirozená. Na chvíli vás cosi ovane, máte potřebu setrvat, jen se dívat a být všemu tak blízko.

Pomalou se rozejít, tam, kde mám pocit, že je alej, ale je zarostlá a já se prodírám dřevinami až na silnici a teď už jsem jistojistě v Polsku. Několik dřevěných stánků, benzinka, obchod, jinak nic, vesnice Porajów je na kopci, nad silnicí. Cyklostezka,

foto: Svatava Antoňová

trochu betonová cesta a další stánky, granica panstwa a za mostem Zittau. Kontrolní stanoviště. Když jsem tady jednou projížděl, náhradním autobusem za vlak, kontrola byla v polské řeči. Voják, byl to asi voják, měl malý kulomet, nebo to tak vypadalo, ne, asi ne, ale když to na vás namířil, zdálo se to tak. Prsty se mi zpotily a já nemohl najít občanský průkaz, jak se mi parmem spojily různé karty a průkazky v peněžence, a tak namířil svou palebnou zbraň ještě víc a já konečně našel, co jsem měl najít už před deseti vteřinami, ale zdálo se mi, že to hledám minuty. Dnes klid, pro změnu německá kontrola, hrají karty, projdu kolem nich, jako bych tam ani nebyl.

Zabočím do malé uličky vpravo, s tím, že tady někde poblíž musí být hotel Riedel a pivnice téhož jména. Projdu a už tam sedím na terase. Je neskutečné vedro, což na konci června opravdu bylo, a tak je to osvěžení, a když se loučím, slyším servířčino „na shledanou“. Takže opět má němčina selhala, nebo ne? Jižní předměstí, s jedním domem, v jehož každém okně je figurína jak z nějakého hororového filmu, vypoulené oči zombie. Jít tady po setmění, tak bych se určitě lekl, když k tomu málem došlo i v půl sedmé.

Obkružuji centrum a zahybám do jedné z ulic, kde je kinokavárna a před ní lidé čekající na promítání, zdá se, nějaké alternativní. Vždy mě v Německu fascinuje ta zvláštní kultura a komunita lidí kolem starých kinokaváren. Tato se jmenovala Kronen kino. Chtít na chvíli pobýt, ale pak, abych došel zpět před soumrakem, jdu dál. Můj další cíl je jezero Olbersdorfer See a následně nádraží Zittau Vorstadt. Budova, která pamatuje vycházení lidí do nedalekých textilních nebo strojírenských továren. Dnes působí trochu osaměle, ale důstojně. Velká budova na malém nádražním náměstí na okraji Žitavy. Nedaleká textilka už asi nefunguje, ale pár firem zde ještě sídlí.

Stoupám mezi poli a pode mnou město se svými mnoha věžemi a kostely a zase Olbersdorf, před chvílí jsem z něj vyšel, u nádraží, a už jsem zpět, ale utěšuji se, že na jiném místě, s vilkami a zahrádkářskou kolonií. Nádherný výhled. A pak malý problém. Osamělá kráva s telátkem, která mě nechce pustit dál. Nikde nikdo, jen tatínek se dvěma dětmi. Nebojte, majitelka za chvíli přijde, říká. Příliš tomu nevěřím, ale co mám dělat, čekám. A asi za dvě minuty slyším, jak za mnou brzdí auto a nějaká žena vybíhá ke krávě a odvádí ji ke stádu, které hromadně bučí. Ještě na mě zamává, otec s dětmi už je dávno pryč. Cesta je tedy volná.

Trei Linden, malá jezdecká usedlost se školou rajtování a vyjížděkami na koních. Hartau – jedno z nejhezčích míst na trase. Zachovalé, nebo nově opravené hrázděné či podstávkové domy, ale vesnice nekončí a pěkných domů přibývá a pak malé parkoviště, trochu stínu a ukazatel, že po žluté za půl kilometru hranice.

Malý les a už jsem zas v Čechách. Potkávám německé děti, které se vracejí před tmou z koupaliště v kempu Kristýna. Takže jsem zase zpět. Po čtyřech hodinách opět v Hrádku. Nechci jet prvním možným vlakem, ještě chvíli setrvám a pojedou dalším. Následně jsem zjistil, že ten úplně poslední do Liberce jede šest minut po půlnoci. Končím své líčení u cedule Hranice 1 km. Všechno bylo ten večer tak blízko. Lidé za hranicemi jsou tak blízko. Vše je najednou... nedořeknu. Už není potřeba dalších slov.

Před dvaceti lety odešel Ludvík Středa, laskavý a jemný člověk i skvělý básník

Ludvík Středa patřil mezi významné liberecké literáty. Narodil se roku 1928 ve východočeské Úpici a v Liberci žil trvale od roku 1952. Jeho bibliografie je úctyhodná, vytvořil 14 básnických sbírek pro dospělé, 11 pro dětské čtenáře a 18 prozaických textů pro děti, k tomu napsal čtyři loutkové hry a kolem sedmdesáti příběhů pro rozhlasový večerníček Hajaja. Velmi aktivně spolupracoval s libereckou Krajskou vědeckou knihovnou, kde byl jedním ze tří lektorů Literárního klubu, sdružujícího mladé, začínající, ale v posledních letech i zralejší a pokročilejší autory. Působil jako porotce literárních soutěží *Aby ze světa nevymizela radost* a *Nisa – řeka, která nás spojuje*, býval také členem poroty při festivalech loutkového divadla Mateřinka. Jeho dětské knížky získaly několik ocenění a veřejností byl také převážně vnímán jako autor literatury pro děti. Skutečného Ludvíka Středu však najdeme v jeho verších pro dospělé, jež si zaslouží obzvláště připomenout.

Poezii pro děti začal psát o deset let dříve nežli prózu; první básnická sbírka pro malé čtenáře vyšla roku 1971 pod názvem *Z holubí pošty*, prozaické *Pohádky s Hvězdičkou* byly vydány až r. 1982. Velkým inspiračním zdrojem Středovy básnické tvorby nejen dětské byla lidová poezie, zejména její intonace, strofické uspořádání, rytmus i dobře zapamatovatelný rým, jak asi nejpřesvědčivěji dokázal na souborech z posledních let své tvorby, ať už to byly *Lidové písně a říkadla pro nejmenší* (2001), *Česká říkadla* (2001), *Neposedná abeceda* (2002), *Zvířata a zvířátka* (2003) nebo poslední titul *Medvěd na plovárně* z roku 2004.

Do širšího povědomí se zřejmě nejvíce zapsal svou prozaickou tvorbou pro děti. Bylo to zásluhou *Kosích bratrů* (1984),

kteří dostali podobu televizního večerníčku, rozmarného povídaní *Slonům vstup zakázán* (1993), za něž obdržel Zlatou stuhu, nejvyšší ocenění v oblasti tvorby pro děti, nebo příběhové prózy *Dědeček z višně* (1998), odměněné cenou nakladatelství Albatros. Z jeho knížek pro děti ke čtenářům promlouval člověk sršící vtípem, mnohdy až nevázaným, bystrý pozorovatel okolního světa a dobrý posluchač současné dětské mluvy, libující si v nonsensových hříčkách často až rozverně daidistických. Jeho tvorba pro dospělé však byla tak diametrálně odlišná, že nutí k zamýšlení nad těmito rozdíly. Vysvětlení nabídl další liberecký básník Milan Exner, editor poslední Středovy sbírky *Srážy* (2007) a dobrý znalec celé Středovy básnické tvorby. Podle jeho názoru bylo

psaní dětské poezie pro Ludvíka Středu terapii! Terapii hypersenzitiva, který se brání vpádu velkých emocí, protože i ty malé ho zabíjejí. Nebo přesněji: sebemenší náznak rozpoutá bouři v hlubině! Pod klidným povrchem Středových veršů pro dospělé cítíme těžkomyslnost, pod jejich strohou, téměř odmítavou formou však buší dětské srdce.

Již bylo řečeno, že Ludvík Středa byl svým založením básník obracející se k dospělým čtenářům. Nebyl tvůrcem okamžité inspirace, každý jeho verš byl důkladně promyšlený, každé slovo má svou logiku a význam, a tak se stává součástí přehledné mozaiky. Básně nejsou většinou příliš rozsáhlé, ale o to jsou hutnější a pregnantnější, typické je pointování jejich básní až svého druhu gnómičtým závěrem, který zvýrazňuje naléhavost a reflexivitu básní. Jeho verše jsou plné pomlky,

kteří narušují plynutí básně a navozují chvíli ticha ke zklidnění a k zamyšlení. Své čtenáře toužil oslovit, ale ne za každou cenu. Řečeno jeho vlastními slovy ze sbírky *Srázy: Komu se zachce / uslyší své i v zámklkách*.

Poezii pro dospělé Ludvíka Středy lze rozdělit do několika tematických okruhů. Po prvních dvou sbírkách z počátku šedesátých let *Na zemi žijí lidé* (1962) a *Už to v nás zůstane* (1962), do jisté míry poplatných době, se již vyhýbal politickým tématům. Řešením byla téma, která nepředstavovala žádná politická rizika, mezi nimi básně s přírodní a krajinářskou tematikou. Pro jeho poezii je typická inspirace horskou krajinou, ať už zobrazoval rodný kraj v Podkrkonoší, nebo, časem čím dál častěji, Jizerské hory, jež se mu staly nejen útočištěm při četných procházkách, ale i cenným inspiračním zdrojem. Impulsem k těmto veršům mu byly také krajinářské motivy ve výtvarných projevech jeho blízkých přátel, hlavně Vladimíra Komárka nebo Milana Janáčka.

V souladu s programem poezie všedního dne zachycoval obyčejný život s důrazem na detail. Příznačná je báseň *Na cestu*, již začíná sbírka *Místo u stolu* (1983), která je přímo ztělesněním prostoty a obyčejnosti: *Běž, básni, / běž si do světa! // Nikomu nelži. / Po pravdě říkej, / že jsi z rodu kopřiv / vyrostlých za plotem. // A nevěřící popal. / I za mne je popal / – obyčejným životem. // Často se obracel do minulosti a vzpomínal na své nejbližší, všiml si však i mezilidských vztahů a zamýšlel se nad úpadkem mravních hodnot. Rovněž to byl vliv poetické koncepce básnické skupiny Května, jež spočívala ve snaze propojit všednodenní skutečnost s často*

až nadnesenou mravní a hodnotovou orientací. Stále silící potřeba vyjadřovat se k problémům společnosti a předávat skrze básně určité etické poselství je v jeho tvorbě jasně patrná. Jako třeba v básni *Svaté právo* ze sbírky *Živé sny* (1976), kde čteme: *Báseň má svaté právo / vyptávat se. Na dobré skutky, / na provinění živých i mrtvých.* V tomto duchu vynikají verše o odpovědnosti každého z nás za jeho blízké, o lhostejnosti vůči opuštěným starým lidem, o ničivé moci peněz, o konzumním životním stylu aj. S přibývajícím věkem se frekventovanými motivy Středových básní stávaly stáří a smrt, převážně v posledních sbírkách se často objevuje motiv stesku a samoty, který je umocněn zobrazením lhostejnosti a anonymity velkoměstského prostředí. Tuto tematiku nedjeme třeba v básni *Nikdo* ze sbírky *Nabá láska* (1993): *Jak dávno toužíte položit hlavu / někomu na rameno! Ale komu? / Těm spěchajícím JÁ? / Těm co si pletou duši s tělem?/... Z panelové krychle / už týden nevychází člověk – / nikdo se nezastaví // Jen kámen / nepotřebuje nikoho – / a žije.* Chtělo by se hledat a citovat dál a dál, studnice autorových myšlenek je bezdná, ale vše má svůj limit, je třeba končit.

Citová poezie Ludvíka Středy přýštila z nejtemnějších hlubin jeho bytosti. Čísel z ní vnitřní nekld, nikdy nekončící hledání a s přibývajícím věkem čím dál silnější nespokojenost, ale také preciznost. Takový byl Ludvík Středa, jak ho znalo jen pár lidí z jeho okolí, avšak mnohé z toho si nemůže neuvědomit snad žádný z pozorných čtenářů zvláště jeho posledních sbírek *Odyseův ostrov* (2000), *Dobývání Annapúrny* (2004), *Živé ploty* (2006) a *Srázy* (2007). O zmíněné preciznosti nejlépe svědčí to, jak důkladně promyslel

svoji poslední sbírku, jež vyšla z pozůstatosti. Překvapí například tematická kompozice i rozložení básní s různou formální poetikou (volný verš, uvolněný verš, metrický verš; sporadické rýmy), to vše je dokonale vyvážené. A symbolika poslední básně *Nad řekou času* mluví za vše. Je to tečka nejen za sbírkou, ale za celým jeho životem. Tady je: *Co řeka odnesla, / to zpátky nepřinese. // Člověk jen ze břehu / smířené oblédne se. // Na konci příběhu / prach padne na vesla.*

Obálka poslední autorovy sbírky
s ilustrací Milana Janáčka

Téměř na konci si dovoluji být trochu osobní, protože při psaní tohoto textu se mně živě vybavily chvíle poté, co Ludvík Středa tak náhle odešel. Zpráva o jeho smrti v neděli 15. října 2006 byla náhlá a překvapující a brzy potom, co byla zveřejněna, se mně dostaly do ruky dva sešity jeho ručně psaných básní, kde prosil, abychom je vydali. Pro mě bylo zcela přirozené požádat o jejich editaci výše zmíněného Milana Exnera, kterého to nesmírně potěšilo. Když všechny verše prošel, napsal mně: *Mám o Ludvíkových sešitech už pevný*

názor. Není to pozůstalost, ale sbírka připravená k vydání! Název, motto, seznam básní... Jsou to (až na drobné opravy) básně přepisované načisto s jasným záměrem...

A v samém závěru bych Milana Exnera ráda ocitovala ještě jednou, protože není výstižnějších slov, než která napsal, když jsme se domluvili na tom, že sbírku

Srázy nemůže ilustrovat nikdo jiný než Ludvíkův kamarád Milan Janáček. Tehdy to komentoval těmito slovy: *Není nikdo vhodnější. Milan Janáček může svou něhou aspoň trochu nadlehčit rovněž něžného, ale až k smrti smutného a životem unaveného Ludvíka Středu, jak se projevil nejen ve Srážech...*

SVĚTLONOŠI

Martin Trdla

Vojtěška Hrázová, Felix Geisler

Rozpomínáte si, milé básničky a básníci, kdy jste poprvé podlehlí? Kdy vás urkl verš? Jak zněl a od koho byl? A kdy přišlo bažení se také nechat chapadlem poezie požahat a pak sami žahnout? A proč? Zkuste si schválně odpovědět a třeba rovnou básní. A jelikož jsem tvor zvědavý, klidně mi kus své osobní historie pošlete: trdla.martin@gmail.com.

Tím přes oslí můstek přeskočil jsem až na obvyklý konec právě čtené rubriky, kde spoluúčastníky ponoukám, aby mi i oni svěřili k subjektivnímu posouzení svoji tvorbu. A že už jich bylo! Ano, přijměte pozvání do již 27. dílu koutku jménem *Světloňoši*, zázemí pro autory, kteří svoji poetickou dráhu teprve startují či už se nacházejí někde vprostředku trasy, ale nepromenádují se až tak ve „světlech ramp“.

Dnes brány rozrázím pro duo z metropole Česka: věk dámy se nahlas neprozrazuje, pán je narozen v druhé půli 90. let. Prosím potlesk a třikrát virbl pro Vojtěšku Hrázovou a Felixe Geislera!

V textech Vojtěšky Hrázové se snoubí něžnost s brutalitou. Vidím koloucha v orobinci v sousedství věží atomové elektrárny. Vnímám hledání jakési prázkladní čistoty, původnosti, přes kterou se

přehnaly tlupy barbarů a stresu. Autorka ukolébá, pohladí a vzápětí kousne. Jsme v neustálém napětí, náš vetchý prám se mlátí o protější břehy, ale neutopíme se. Vždycky totiž přispěchá naděje, víra v to, že až vše bude k nevydržení, již jen v dobré se to musí převrátit. A stéblo podá klidně i zdánlivě obyčejné jablko či mravenec.

Schválně jsem při reflexi autorčiných textů pominul její debutovou a zatím jedinou básnickou sbírku *Ráno mi chvíli trvá, než si zase zvyknu na svět* (TCF, 2020) a začel se rovnou do složky s potutelným názvem *Pár básní navrch*. U Vojtěšky Hrázové má poezie určité navrch, ačkoliv někdy mi přijde, že tu a tam použitý vulgarismus (a kupodivu někdy jde dokonce o neologismus) nebrinkne tak, aby otevřel oči a uši, ale naopak je zavřel a ucpal. Jinak se přidávám k fanouškům. Předhazuji lvům čtenářským dva texty.

Felix Geisler. To jest „plocha lesa lehala / v šedivý list.“ To je mazlení se. Vycucávání sladkého z tvrdého a hořkého. To je zvukomalba, s mírným nadnesením i meditace. Autor nedořikává, on slova odkapává, roztrušuje. Z příběhu, situace vždy upustí smítko detailu. Zapomenutý deštník ale prozradí o jeho majitel mnohé! Dubové ratolesti se v textech objímají

s mezerníky, ale protipóly neruší. Jen rozehrávají, šimrají fantazii. Co bylo dál? Co bylo před tím? A bylo vlastně něco vůbec? „Zobrazit více / Rozčeřit hladinu / Zobrazit méně / Kopyto žbluňk.“ Vždyť to stačí! Tisknu trio básní.

Ahoj a pište! A čtěte! A poslouchajte se!

Vojtěška Hrázová

.....

POMALÝ ZÁVAZEK

Svět křičí z r y c h l i
tak já zpomalím
moje nervová soustava je tak vystavěná
mozek zadrátovanej na pomalé požitkářské žití
Vyhlídla sem si k tomu triko s nápisem
Nejsem busy
Nemám projekty
Stíhám
Mám čas
A zvu do života pomalou kinematografi
meditace
pomalou chůzi u které nebudu ani vědomě jíst
pomalu si nechám do ucha doznít
sebedrobnější zvuk lesa
Socialní sítě budu vytvářet hlavně v realitě
i když občas skočím i do té virtuální
Budu trénovat tiché soustředěné naslouchání quite music
Budu chodit zdravit jablůň
aspoň dvakrát týdně
a počkám si na první jabka

DROBNÉ POHYBY

Dešťové kapky ze shora dolů
mravenci po parapetu zprava doleva
dva ptáci napříč třemi obdélníky okna
hrudník nahoru a dolů
strach ven
naděje a odvaha dovnitř
co nádech
co mravenčí krok
co mávnutí křídel
co střídavě líná a rychlá cesta kapky po skle dolů
skrz mlžný opar
pád posledních listů
život do kořenů
strach ven a naděje dovnitř
dech

Felix Geisler

Plocha lesa lehala
V šedivý list
Odemknu ji
Přejetím
Dubovou ratolestí po
Puklé břídlíci

%%%

Poslední pootočít na bok
Vidiš stejné pihy hvězd
Jak před lety na bělostných
předloktích
Z vrásek nelze číst jak z letokruhů
Dokonce i jizvy zarostou
A s nimi i paměť

%%%

Davle – nádraží
Nápis východ
Dávení pivem – most u Remagenu
Pozor vlak
Zahrádka bez obsluhy
Nápis nad vstupem z perónu
Nelze přechít

Matematicky výtvarný Roman Karpaš

Když jsem se před nějakým časem dal v hospodě do hovoru s mužem mezi Liberečany nejen v uměleckých kruzích známým, kterého jsem často potkával na vernisážích, příjemně mne zaskočila jeho vsuvka uprostřed proudící rozpravy: „Je načase se představit a začít si tykat.“ Nečekané seznámení jsem nemohl nechat jen tak, proto jsem se s tímto libereckým patriotem, který je rovněž nositelem přívlastků výtvarník, grafik, nakladatel, kurátor, badatel či pedagog, musel setkat ještě jednou, abych se od něj osobně dozvěděl víc. Pravděpodobně jsme si pro naše další povídání nemohli vybrat příznačnější místo. Seděli jsme totiž v hospodě Na Starém městě, kde za námi vynikala nástěnná malba původní horské chaty na Ještědu.

Variace na Valdštejnské domky III, 1995, lept, 175 x 255 mm

Roman Karpaš, o němž je řeč, se narodil 30. října 1951 v Liberci. Jeho tatínek byl malířem pokojů a písmá. V zimě, kdy měl méně zakázek, maloval též obrazy. Roman Karpaš se tedy od malička

pohyboval mezi štětky a barvami. Protože ho tatínek nechal příležitostně také něco domalovat, například prý ne příliš povedené molo na obraze plachetnic, není divu, že už někdy mezi třináctým a čtrnáctým

rokem namaloval temperami podle německého originálu, který visel v jejich bytě, svůj první obraz, čímž v podstatě započala jeho umělecká dráha. Na ní pokračoval na Lidové škole umění pod vedením významného českého malíře Pavla Šulce i dále po nástupu na Střední všeobecně vzdělávací školu v Liberci. Po jejím dokončení se chtěl hlásit na pražskou Akademii výtvarných umění, ale zmeškal termín pro podání přihlášek. Jeho oblíbený učitel a pozdější mentor Šulc ho však nasměroval na Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy. A jelikož by z něj tatínek díky své zálibě v entomologii, kterou přenášel i na syna, rád viděl lesního inženýra, který musí dobře vládnout v počtech, začal mladý Roman studovat pro někoho snad nesourodý dvojbor výtvarná výchova – matematika. Jisté paralely ovšem mezi těmito oblastmi jsou, jak Roman Karpaš říká:

*„Urcitá přesnost,
důležitá pro matematiku,
je důležitá i pro výtvarné
umění. Už v diplomce jsem
měl matematické téma
o kompozici.“*

Po promoci, ročním vedení výtvarného kroužku ve frydlantském Domě pionýrů a mládeže a po absolvování dvouleté základní vojenské služby, kde si dokonce coby promítač zřídil v promítací kabině tiskařskou dílnu, nastoupil jako pedagog do základní školy v libereckých Pavlovicích. I přesto, že měl práci s dětmi rád

a z pavlovické školy chtěl vytvořit jakýsi vzor designu školního interiéru, vyzdobeného pracemi z hodin výtvarné výchovy, musel ji kvůli potížím s ředitelem bohužel brzy opustit.

V době vrcholících neshod s ředitelem ale zasáhl osud a Roman Karpaš dostal nabídku na místo vedoucího *Malé výstavní síně* Okresního kulturního střediska v Liberci, které po těžkém rozhodování přijal. Možná k jeho rozhodnutí přispěl i fakt, že už na fakultě v roce 1972 pořádal výstavu divadelních plakátů Ypsilonky od Jana Schmida. Ve vedení Malé výstavní síně Roman Karpaš působil v letech 1978–1983 a za jeho působení se stala nejen regionální legendou, což bylo zapříčiněno tím, že se zde dařilo pořádat kvalitní výstavy, které nebyly zatížené tehdejší politickou ideologií. Aby to bylo možné, vysvětluje Roman Karpaš, bylo nutné splnit několik podmínek: vystavovali se mladí, neznámí autoři (jedněmi z prvních byli dnes uznávaní Michael Rittstein a Václav Benda), vystavovaná díla a jejich autory bylo nezbytné pracovníkům na odboru kultury řádně vysvětlit, že se v žádném případě nejedná o *závadné umění*, a jelikož se ve velké míře vystavovali amatérští tvůrci, bylo zapotřebí dát je do souvislosti a tu a tam představit také jejich vzory. Tak se v Liberci uskutečnila například výstava Jaroslava Šerých. Součástí přehlídek byly pochopitelně i katalogy, které se pro pražské výtvarníky stávaly velkým lákadlem a pomáhaly překonat nechuť vystavovat na *periferii*. Karpašovo dovedné kličkování v čele Malé výstavní síně ilustruje také dnes již úsměvná příhoda, kdy se na výstavě k výročí Komunistické strany prezentoval režimem zakazovaný Ivan Bukovský.

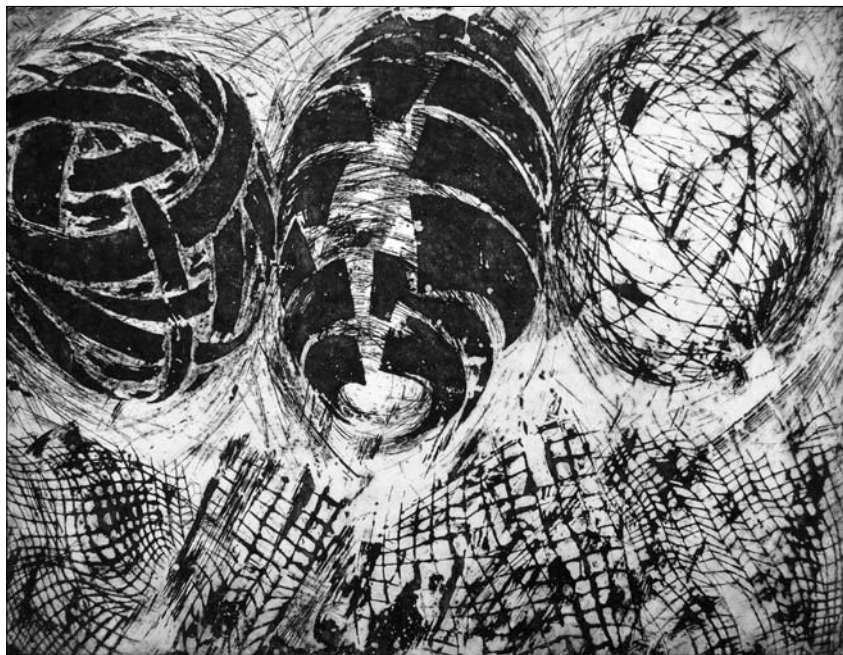

Po odchodu z Malé výstavní síně začal Roman Karpaš pracovat jako výtvarný a technický redaktor Severočeského nakladatelství v Liberci. S ilustracemi a přípravou knih se mu otevřela nová možnost sebe-realizace. Přestože graficky upravil téměř 400 knižních titulů a nespočetné množství propagačních tiskovin, dodnes vzpomíná na svou ilustrátorskou prvotinu – „ta nejvíc voní“. Byla jí kniha *Černé milióny*, která měla být původně jen drobnou agitkou pro hornickou brigádu socialistické práce v Podkrusnohoří. O její ilustrování se Roman Karpaš sám přihlásil a práci ke svému překvapení dostal. Nakonec ale i díky určité volnosti, která v nakladatelství panovala, vznikla velice povedená více než třisetstránková obrazová kniha mapující historii hornictví s Karpašovým grafickým doprovodem napodobujícím staré dřevorytové ilustrace.

Po revoluci v roce 1989 a rozpadu Severočeského nakladatelství působil Roman Karpaš v nakladatelství Dialog, do kterého se Severočeské nakladatelství přetrafovalo. Po určité době ale převládla touha vydávat publikace jiného zaměření. Jako první knihu se rozhodl zpracovat v jistém ohledu své opus magnum – výpravnou a rozsáhlou *Knihu o Liberci*, jež je dosud nejobsáhlejším souhrnem dějin Liberce zachycujícím historii města od založení první osady přes ohromný průmyslový rozkvět v devatenáctém století až po století jednadvacáté. Do takto náročné knihy se pustil vlastně kvůli své nedočkavosti. V Severočeském muzeu, kde se kniha plánovala vydat, se dlouho konaly jen přípravné schůzky, přičemž nic jiného se nedělo, až Karpašovi došla trpělivost a rozběhlo se kolo shánění autorů, financí (dokonce posílal dopisové

prosby o předplatné), vlastního psaní (v prvním vydání byl autorem asi jedné čtvrtiny textů) a konečně i hledání vydavatele. Dnes má kniha třetí doplněné vydání a díky bádání a práci na ní, jak vzpomíná, se dozvěděl také mnoho neznámých podrobností o rodném městě. Kromě toho si též rozšířil své výtvarné vzdělání například o libereckou uměleckou skupinu z dvacátých let minulého století *Oktobergruppe*. Samozřejmě že Karpašova nakladatelská činnost neskončila jen u této knihy. Na kontě má řadu knih převážně s regionální tematikou. Tituly, zabývající se starými pohlednicemi či rozhlednami, které později vydával i ve spolupráci s Květou a Pavlem Vinklátovými, s nimiž posléze založil *Nakladatelství 555*, byly ve své době velmi oblíbené. Od roku 2001 má vlastní nakladatelství *RK*. V něm vyšla zatím pětidílná a dosud neuzavřená rozsáhlá edice *Jizerské hory*. Vedle nakladatelské a ilustrátorské práce Romana Karpaše se nalézají jeho volná tvorba, která představuje sice samostatnou, avšak neodmyslitelnou součást jeho osobnosti.

Ačkoli se už jeho šestý obraz v pořadí dostal na přehlídku amatérských umělců pořádanou Ministerstvem kultury v roce 1969, za důležitou považuje svou tvorbu až od osmdesátých let. Tehdy „ze dne na den“ přestal malovat obrazy, protože se „s barvou dost pral“, a ostatně „nikdo to neudělá líp než Rembrandt nebo Tizian“, a soustředil se už jen na grafiku a později kresbu. Na jeho přerodu od realismu k abstrakci se podílelo také to, že než po odchodu z Malé výstavní síně nastoupil do Severočeského nakladatelství, pracoval nějaký čas jako vychovatel v internátu Montážních závodů: „Se

Tři hlavy, 2012, lept, 63 x 80 cm

Šebelkou (*liberecký spisovatel Jan Šebelka pozn. autora*) jsme si zdrclí služby, týden doma, týden v práci; týden jsem maloval, to ze mě udělalo výtvarníka, prokreslil jsem se k svému rukopisu.“ Na jeho grafikách z cyklů *Jizerky* nebo *Horizonty* jsou ještě patrné realistické tendence, kdy k divákovi vystupují stožáry elektrického vedení, domy, kameny, kupky sena. Ke konci osmdesátých let se však již v jeho výrazu objevuje jisté zjednodušení okolního světa a zobecňování až na hranici čar. Zejména v cyklu *Variace na téma strom* je tento trend jasně zřetelný. Byť se zde značně přiblížil tvorbě Marie Blabolilové, podobnost je čistě náhodná. Přes cykly *Houštiny* a *Nekonečné proměny moře*, kde se dále prohlubuje jeho

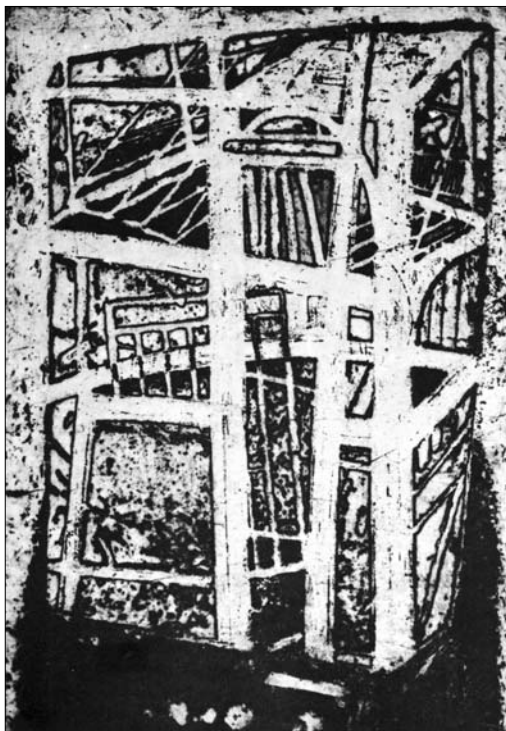
abstrahování prostoru, se v devadesátých letech dostává k nejsebevědomějšímu vyjádření výtvarné zkratky. Cykly *Klece*, *Architektury* či *Dvanáct do tuctu* jsou příkladem jeho výrazně dynamického zastření konkrétnosti. Na přelomu milénia opustil Roman Karpáš suché jehly, akvatinty a lepty a začal se soustavně věnovat kresbě: „U grafiky záleží na spoustě věcí, aby se povedla. Dobrá grafika se neudělá napoprvé, deska se musí *roz-tisknout*.“ Jeho projev jako by se změkčil, zaoblil. Prim začal hrát uhel nebo tužka. Křivky zobrazovaných struktur se do sebe nenásilně zašmodrchávají, jako siločáry neviditelných sil ovinují očím skryté překážky na způsob hravých a variujících se Möbiových pásek. Možná

že se zde nejzjevněji vynořuje jeho exaktní chápání světa ovlivněné matematikou. Jak je patrné z výše uvedeného, Roman Karpaš pracuje v cyklech, ve kterých se snaží dané téma systematicky ohledávat. Pozoruhodné jsou rovněž ty s názvy *Provázkové etudy* a *Bublíny*, v nichž spolupracoval s fotografy Karlem Doškem a Šimonem Pikousem. Tajemný svět záhadných energií zde dostává další rozměr.

S výtvarnou činností Romana Karpaše je úzce spjata i práce kurátorská. K ní se po odchodu z Malé výstavní síně vrátil prostřednictvím *Severočeské sbírky*. Kolekce děl severočeských autorů, která začala vznikat nejprve jako sbírka děl kamarádů výtvarníků a zejména prostřednictvím jejich darů, se od roku 2016 cíleně soustředí na obrazy, kresby, grafiky a plastiky s vazbou na území severních Čech především po roce 1945.

Sbírka v současnosti čítá přes 300 děl od 105 autorů, jako jsou kupříkladu Vladimír Komárek, Milan Janáček, Jaroslav Klápště, Rostislav Zárbynický, Jana Kasalová, Michal Machat, David Hanvald nebo Zdeněk Sýkora. Vzácnou kuriozitou sbírky můžeme nazvat obraz Wenzela Franze Jägera, který se našel na půdě domu, kde Roman Karpaš bydlel, když zde hašiči dělali průzkum po požáru sousedního domu.

Roman Karpaš je přes svůj pokročilý věk nadále aktivní. Po řadě samostatných i kolektivních výstav doma i v zahraničí

*Labyrint, 1990, plošný lept a akvatinta,
484 x 330 mm*

proběhla letos od 19. 3. do 24. 5. 2026 v Severočeském muzeu jeho zatím poslední průřezová výstava celoživotního díla.

Hodnotný je také retrospektivní katalog, umožňující nám ucelený pohled na Karpašovu výtvarnou tvorbu, který ve spolupráci s Ludkem Lukuvkou k výstavě vznikl. Pestrý a objemný příběh díla Romana Karpaše se tedy stále odvíjí a věřme, že ještě není u konce. A snad se mi do něj podaří zahrnout i zamýšlené sepsání rodných pamětí, než – podle jeho slov – „se mnou zmizí“.

*Beseda
a autorské čtení
s publicistou
a novinářem*

Karel Hvíždala

vzpomíná
na knižní rozhovory
s významnými
osobnostmi

Autor bude hovořit také o svých knižních
novinkách **Počkejte s mým pohřbem**
a **Nalézání sebe a spravedlnosti**
s Pavlem Rychetským.

Krajská vědecká knihovna v Liberci

Velký sál (2. patro) / vstupné: 100 Kč

20. 10.
2026
17.00 h

Bibliothek Liberec
Knihovna Liberec
Library Liberec

f i o
www.kvkl.cz

Krajská vědecká knihovna v Liberci (KVK)

library@kvkli.cz

www.kvkli.cz

Liberecký autorský kruh (LAK)

spoleklak@email.cz

ISSN 1214 - 2751

Bibliothek Liberec
Knihovna Liberec
Library Liberec

V zámku bylo práce a běhu o překot.

lepší je ten, že se na to vezme zahradník.

When shall we three meet again?

Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno pomíjí.

n shall we three meet again?

Tázal jsem se květin, kde myšlenky jejich jsou nejzdravější.

Ale vždyť jsme ztratili cestu!

sem se květin, kde myšlenky jejich jsou nejzdravější.

Byl bych mohl přísahat, že to byl on.

*Vedle vrcholků krkonošských a jizerských ot
cammin di nostra vita mi ritrovai per una selva oscura, ché la diritta via era smarrita.*

Pomíjivost, samá pomíjivost, řekl Kazatel, pomíjivost, samá pomíjivost, všechno po

Mnozí odvážlivci, když se ocitli na počátku velkolepého měsíce června

ase, that thereby beauty's rose might never die. Sem, knihomilče, knihu zvláštní ždáš-li m

nším a ještě menším, až budu nejmenší na celé

Es war spät abends, als K. ankam.

Vom Wesen der Wäh

»Kde jsem se to zase ocitl?« divil se Krtek, když vyšplhal